

תדי איתן, 'הקומנדו הצרפתי' וגדוד 75 במלחמת העצמאות*

פרק ראשון - צעדים ראשונים
תְּדֵה יִרְפָּר - תְּדֵי אִיתָן'
יחידת 'הקומנדו הצרפתי' קשרה בשמו של תדי איתן, שהקים ופיקד עליה במלחמת העצמאות. על כן ראוי להקדים ולסקור בקצרה את קורות הייחוד.

תְּדֵה יִרְפָּר (Thadee Diffe), בן למשפחת רופאים קתולית, נולד ב־24 באוקטובר 1912, בעיירה קמבריי (Cambrai) שבמחוז ליל (Lille) בצפון צרפת, סמוך לגבול עם בלגיה. בראשית שנות השלושים יצא ללימודי משפטים באוניברסיטת קמברידג' שבאנגליה. לאחר שחזר לצרפת, נתקבל לעבודה במשרד 'לענייני מושבות צרפת באפריקה'. בשנת 1938, נשלח לברזיל באפריקה המשוונית, בתפקיד מנהל. כשנבועה צרפת לגרמניה הנאצית ביוני 1940, נענה לקריאתו של גנרל דה גול והצטרף לתנועת 'צרפת החופשית'. תוך זמן קצר הוכשר לקצונה ופיקד על מחלקה של חיילים סנגלים. כהדרש מאי 1941, נשלחה יחידתו לארץ ישראל, כדי לקחת חלק במערכה של הצבא הבריטי לסילוקו של שלטון רישי בלבנון ובסוריה. באחד הקרבות נפצע באושפז בבית החולים 'הרוסה' בהר הצופים. הוא החזיר עם יתבתו לאפריקה, לפיקודו של גנרל לקלר (Leclerc), שפיקד על כוחות 'צרפת החופשית' של

* במהלך עבודה זו, נעזרתי רבות בחכמי עומס מנהל מין וארדון כהן, שצברו רע אישי ומאגד מסכמים יחודי על הסיבה 'הנכב', לשינה אני חת תורה מיוחדת. דורות אביעי, איש ארכיון צה"ל, ליווה אותי בעצת מקצועית וסייע לי רבות. עזרתו של דודון היחה חיונית במיוחד. נזכר מצבו הטעם של ארכיון צה"ל, מסיבת שלא זה המקום לזון בנות. הארכיון אינו ערוך לשרת הקריה היסטוריונים 'מן השורה', לרשות הסכסך לחקר סוגיות מסלמת העצמאות עומדים רק מקצת המסכמים והתיקים המאובכנים בארכיון. התנאה היא שהחוקר נאלץ להסתפק במקורות חלקיים ומידע סוסי. גם משה גבסתי, חוקר וסופר (ספרו בדרך המדבר והאש, הל-אביב, 1994), סייע לי בעבודתי זו. שני הורים שנבכו בשפה הצרפתית היו לי לעוד רב. שלאורך הרגעים לעבדתי נעזרתי בראק מוטלה, שתרגם את זיכרונותיו של אבי טמו (שהיה מפקד בקומנדו הצרפתי) ובאביעוד שלושי. שניהם גם העמידו לרשותי ערויות מוקדראשון על מחנות האימונים בצרפת, שבהם שימשו בתפקידי פיקוד חדרבה. לשניהם אני אסיר תודה.

העמומה לצרפת, שבהם שימשו בתפקידי פיקוד חדרבה. לשניהם אני אסיר תודה.
העמומה לחקר כוח המגן על של ישראל ליליאל פוזמה בפני את האכסניה לפרסומו של מחקר זה, ולמנהל שלמה שלע התורה והרכיב. תודה מיוחדת אני חייב לירדני למעלה מוכבל שניס, ד"ר פנחס ופיני עופר, ששרח על כתב ודו הנחה אחי כדי המטורולוגיה של כתובה 'מחקרית'. סבלנותו של פיני ובקראותו בתקופה, סייעו בידי לנפש את הערכים השונים. שמו הסתם והשתכבו בין השמיני. על חלקי של פיני עופר בהשלמת עבודתי, יישר כוח:

דיביזיה מס' 2, עד להשלמת הודשתלחות על כל ארצות צפון אפריקה והנחיתה בחוף גורמרי.
 היתה זו דיביזיה מס' 2 ששחררה את פריז ומפקדה. גנרל קיבל את כתב הניצחון
 מהגנרל הגרמני פון-הולטיץ ב-25 באוגוסט 1944. ד"ר היה בשירות צבאי פעיל כחמש
 שנים ולאחר שחררו שב לשרת במנגנון הממשלתי.
 בשנת 1946, נישא לג'ינט קאפיצ'אד, קריאולית שהיא קרדיניק. לבני הזוג לא היו ילדים.
 בפברואר 1948 התגרש ד"ר לארגון ה'הגנה' בצרפת, נשלח לארץ ישראל ולקח חלק
 במלחמת העצמאות. ב-30 בדצמבר 1971, נספה ד"ר כתאונת דרכים. בן 59 היה במונו.
 הניח אחריו אישה ובת (מנישואיו השניים).

הצטרפות לשורות ה'הגנה' ואימונים בצרפת
 בראשית חודש פברואר 1948, בבוקרו של יום חודשי, התייצב ד"ר במשרדי הסוכנות
 היהודית בפריז, בדחוב לה ג'נרל ארמיי 84, והכריז על רצונו להתגייס לארגון ה'הגנה'
 ולהישלח לארץ ישראל. לפקידה במשרד היה ברור, כי האורח שונה בהופעתו ובחתיך דיבורו
 מהאנשים שפקדו מידי יום את המשרד. לבקשתה, מסר האורח תעודה מזהה הנושאת את
 שמו, את כותבו ואת דרגתו בקפיטן (מיל') בצבא צרפת.

דומה כי רצונו של ד"ר להצטרף לארגון ה'הגנה' צמח על רקע המצב הפוליטי בצרפת
 וההתעוררות הערבית בארצות צפון אפריקה. להחלטתו של ד"ר סייעו גם זיכרונותיו
 החיוביים משהותו הקצרה בארץ ישראל, בעת שנשלח להשתתף בהתקפה על כוחות נאשי
 בלבנון ובסוריה.

ד"ר זומן לפגישה עם עמנואל נש"ר, ראש משלחת ה'הגנה' בצרפת. התייצבותו של
 קצין צרפתי קתולי, עוררה חשד וחיבה משנה והירות. מתגבש שאינו יהודי ושאינו יודעים
 דבר על עברו עלול להיות ניסיון של ארגון כיון צרפתי או אחר לשתול סוכן. מטרת הפגישה
 היתה לעמוד על פניעו של המזרח-המערב. משובתנו של ד"ר לתהיות על מניעיו נוסחה

בקצרה ובדיקנות:¹
 אני נוצרי קתולי בן 35. בעודקי לא זורם דם יהודי. אני מבקש להתגייס לשורות ה'הגנה'
 ולהלחם לצד היהודים משלוש סיבות:
 1. אני מאנשי גנרל דה גול מאז שנת 1940 [...] הערבים הם אויביה של צרפת ומי שמכה
 בערבים פועל לטובת צרפת.
 2. בארץ ישראל נלחמים היהודים מלחמה צדיקת ואני תמיד לוחם לצידו של הצדק.
 3. קצין צבא מנוסה אני מבקש להיות במקומי הלחימה כדי לסייע לניצחונם של היהודים.

דומה שרבריו של ד"ר נשמעו אמנים, ובו במקום החלט להשביעו לארגון ה'הגנה', כדי
 שיתקן יהיה להחיל ללא ריחוי בכדיקות הניסוחיות ובהכנתו לקראת שילוחו לארץ ישראל.

אוניברסיטת סורבון
 פריז

לפיכך, החליט נש"ר לשלוח את ד"ר למחנה סאטונגה, כדי לעמוד על אישיותו וכישוריו
 הצבאיים, ותוך כך להתחקות אחר עברו ולקבל את אישורו של פיקוד ה'הגנה' בארץ ישראל
 לשילוחו לארץ.

אלי אופלג'נדר (שליח מטה הפלמ"ח באירופה), שהיה סגנו של נש"ר, המתיז במחנה
 סאטונגה לבואו של ד"ר, כדי להבטיח שקלישתו הראשונית תהיה חלקה. הוענק לו הכינוי
 'יורא' והוא צורף לכיתה מס' 1. במחזור אימונים זה היו ב-70 איש ואישה, שחולקו ל-6
 כיתות. הכיתה שאליה צורף ד"ר היתה של רובדי צרפתית, כיניהם צעירים מאלג'יר,
 מרוקו, טוניס וצרפת. בכיתות האחרות היו צעירים מארצות מוחא אירופה. למתגרב הטרי
 לא ניתנו ימי הפתגלות, הוא שולב מיד בשגרת חיי המחנה. האימונים החלו לפני עלח
 השחר והסתיימו בשעה מאוחרת בערב. לאחד ארוחת הערב, ניתנו למתגרכים והצאות על
 ארץ ישראל. ד"ר, שגילו היה כפול מזה של חבריו לכיתה, התקשה בתחילה לעמוד בדרישת
 הגופניות ובקצב הפעילות. היו רגעים שבהם עמד על סף שבירה, אך התבונה ששהותו
 במקום היא פרי יוזמתו, היתה למקור לא אכזב של אנרגיה, שסייעה לו להתעשת. השעות
 במחנה תחת קורת גג אחת עם אנשים שונים, חשפה את ד"ר למושגים ותרבותיות זרים.
 סמל המחלקה היה אָנדרֶה, בנו של רב מאלג'יר, שממנו למד על הלהט הציני של הצעירים
 היהודים; מִישֶׁל, גם הוא מאלג'יר, היה בוגר בי"ס לימאנס; אֶלֶק ממוצא מרוקאי; אהרון
 ממוצא טוניסאי; ז'אק (בן 27) הספיק לשרת חמש שנים בלגיון הודים. צעירים אלה ורבים
 אחרים כמוהם, התגברו למלחמה הממשמשת ובאה, כדי לקחת חלק במאבק למימוש חלומם
 של דורות רבים לחידוש ריבונות יהודית בארץ ישראל.⁴

כשבועיים לאחר שריף נקלט במחנה, הגיע לביקור יהודה בן דוד, שעמד לקבל את
 הפיקוד על משלחת ה'הגנה' בצרפת ובצפון אפריקה. עוד טרם ביקרו בסאטונגה, דווח לו
 על הקצין הצרפתי הקתולי, והוא ביקש לנצל את הביקור לפגוש את האיש פנים אל פנים.
 ד"ר זומן למשרדו של מפקד המחנה. השיחה בין השניים עסקה בעברו הצבאי של ד"ר
 וניסיונותו במלחמת העולם השנייה. בעת ששיבת בגבא-שבת בהתגייסותו, יטבת בן דוד יצא

מפגישה זו בתחושה שיש בסיס לאמון פֶּאִיש, שהתייצב מרצונו, לא הסתיי דבר ולא ניסה
 להתחזות ביהודי או 'חובב ציון'. הוא היה חייל בכל רמ"ח אבריו. שלא כרבים מבין
 המתגרכים, הוא מילא כל הוראה ולא השתמט גם מעבודות שירות.⁵
 ליתר ביטחון ובמשנה והירות, הוחלט להשתות את שילוחו של ד"ר לארץ ישראל
 למספר שבועות נוספים וכדי לנצל את הזמן שנותרו, הוא שולב בקורס מפקדי כיתות שעמד
 להחליל. מעגל התיכרות של ד"ר התרחב לאנשים העתידים להיות פקודיו וחבריו לנשק
 חצי שנה מאוחר יותר. האימונים הבסיסיים במחנה סאטונגה הסתיימו, דרב המתגרכים
 נשלחו למחנה הציאה שליך מרסיי. המיועדים לקורס מפקדי כיתות נשלחו למחנה 'בידה'
 בסביבה הרדית צפונית למרסיי. מפקד הקורס היה שליח מטה הפלמ"ח אפרים בלור ('העז')

101 חתי איתן, הקומנדו הצרפתי וגורד 75 במלחמת העצמאות

הומדריך לשראות וספורט שימושי היה מיכאל (מישהו) ארנוב.
 הידיעות שהגיעו מהארץ על התקפות הערבים על היישובים היהודיים ועל דרכי התחבורה, הקשו על קיום שגרת האימונים. לעיתים מזומנות גובנו לאוניהם של חניכי הקורס ומדריכיהם שמעות על יציאתה הצפויה של אוניה לארץ ישראל. לרבים מהם פקעו ההוצא והנכונות להמשיך באימונים. ולכן קוצר משך הקורס ל-16 יום בלבד. בינו לבין עצמו סיכם דיפר את קורס מפקדי הביתות כמשפט הקצר "הנה זכותי לדרגת רב-סוראי, יהי הצבא!" למתות, עשה דיפר את דרכו למתנה ידפנה, בסביבות העיר מרסיי. זו היתה התנתו האחרונה לפני שילוחו לארץ ישראל. במתנה זו ניתנה לו זהות מושאלת של יהודי ניצול שואה והוא צויד במסמכים שסייעו לו לעבור את ביקורת הגבולות הקפדנית של

הפקידים הבריטים.
 כמחצית חודש אפריל 1948, קיבל דיפר התראה כי בתוך 24 שעות הוא צפוי לעלות על סיפונה של אוניה המיועדת לצאת את נמל מרסיי בדרכה לחיפה. לפני שנפדיו, מסר אוכלנדר בדיחי של דיפר מכתב אישי ליצחק שדה (מפקדו של אוכלנדר כפלמ"ח), שבו הוא מבקש לסייע למתגבר הצרפתי הקטלי בצעריו הראשונים כארץ ישראל.

חיפה - תל אביב. קבלת מספר אישי
 לאחר שמונה ימי הפלגה במימי הים התיכון, כחאריך 29 באפריל 1948, הגיעה האוניה 'קומה' לנמל חיפה. הניגוד הבולט בין חזותו של הנוסע שאינו דובר גרמנית או אידיש לבין הפרטים האישיים בדרךון (באמור, הוא התחה לניצול שואה), עוררו את חשדם של פקידיו הטובות היהודית.¹⁰ רק לאחר שבין המסמכים שהיו כרושורו של דיפר נמצא מכתבו (כשפה העברית) של אוכלנדר לשדה, ניתנה לו רשות בניסה לארץ.
 150 המתנדבים שהגיעו על סיפון האוניה 'קומה' הוסעו באוטובוסים למחנה קריית מאיר, בעיבדה של תל אביב. הנסיעה פאנאנאנא-מנג' הנוכריות התבוננות מהכביש הראשי לרדכי עפר עוקפות, המחישו לדיפר את מצבו הביטחוני של היישוב היהודי באותה עת, כשבויעיים לפני הברות העצמאות.

חלף רק שבוע מאז הוסב מתנה 'קריית מאיר' (שהיה מתנה צבאי בריטי) לבסיס קליטה ומיין של מגויסים ארצישראליים ומתנדבים אשר היו צפויים להגיע מארצות שונות. היה זה בשעות הצהריים של יום שני ה-30 באפריל 1948, כאשר התייצב דיפר כמשרד המתנה וביקש להיפגש עם "נציג מוסמך של המשכ"ל". כאנף כוח אדם (אכ"א) במט"ל נתקבלה הפנייה עוד באותו היום. כיום א' בנזק הגיע למתנה אליה טמקין, ראש שירות חייל וקליטה (שח"ק) כדי לפגוש את הקצין הצרפתי. במהלך אותה פגישה קיבל דיפר את מספדי האישי: 17797, ואימץ את השם פֶרִי אֵיזֶן, שהציע לו טמקין בכוונה לטשטש במעט את חזותו הנכרית. שם זה ילווה את דיפר בכל תקופת שירותו ועד לשחרורו מצה"ל.

באותו היום (2.5.1948) יצא מכתב משח"ק לראש אכ"א, משה צורק, שבו רווח על הגשתו של קפיטן צרפתי "בעל ניסיון קרבי במלחמת העולם השנייה שכוונו רב כנראה בפעולות סיוד ונראה שיהיה מתאים לשמש כיועץ לקצין מבצעים של 'עציוני' או כנגב".¹⁰ כמורצת ימי החמתנה במתנה 'קריית מאיר' לשיבוצו בתפקיד כלשהו, זומנה לקרדי פגישה עם יצחק שָדָה, בדידתו בשרדות רוסטילר 66 בחל אביב. בפגישה זו, שנערכה ללא גיבויים צבאיים, מצאו כנראה השניים נישאי שיחה בעלי עניין משותף. שָדָה זיהה בקרדי תכונות אופי וניסיון צבאי העולים בקנה אחד עם דמות המפקד והמדריך, שלהם היה זקוק הצבא באותה עת.¹¹

'שירות [ה]משוריינים'
 כמולך חודש פברואר 1948, הוקם 'שירות משוריינים' (להלן: שמ"ש) במסגרת אגף ההדרכה במטכ"ל (אח"ד). הפיקוד על שמ"ש נמסר לשָדָה. שירות זה הוקם לדגל התנכרות הצרדי להסתיעי בשוריינים, לא בלבד לצורכי אבטחה, אלא לצורכי לחימה... יפעל ככל הנוגע להקמת יחידות שריון לוחמות". בסוף חודש אפריל, לאחר ההשתלחות על מתנה תל לטווינסקי (לימים, תל השומר), דובוה פעילותו העיקרית של שמ"ש במתנה זה.¹²
 בעקבות פגישתו עם שָדָה, שירת תָדי בשלושת החודשים הראשונים לשהותו בארץ במטה שמ"ש וביחידות השונות אשר הוקמו במסגרתו; בתחילת חודש מאי 1948 הוחלט להקים את חטיבה 'שמונה', שנועדה לשמש בעתרה מטכ"לית. על רקע חולשת הכוחות המוצבים בנגב, הוחלט גם על הקמת יחידת פשיטה ממונעת שתפעל מעל גבי גיפיים. לימים הייתה יחידת הפשיטה גרעין לגרדן 9 של חטיבת 'נגב'.¹³
 עור ראש אכ"א, נחמיה קָזו, פנה בכתב-לראש שח"ק והתעניין בשיבוצו של 'הקצין הצרפתי'. ב-6 המאי 1948 השיב טָקֶקִין לפנייתו של קָזו: 'הקפיטן הצרפתי הועבד לחמ"ש באמצעות הכלוגים'.¹⁴

תחילה יועץ-הגדוד הפגיש-א-לבשתבל בתסגרת 'שמונה', ותפקידו ההקמה שלו הוטל על ישראל כרמי, ראש צוות המדריכים בשמ"ש. חלפו רק מספר ימים כשהגיעה הפקודה שהגורד יועבר לחטיבה 'שבע', ותיים לסקוב התמנה למפקדו של הגדוד.¹⁵ תָדי הגיע לראשונה למתנה תל לטווינסקי, בשבוע השני של חודש מאי 1948. הוא גשלה ממטה הפלמ"ח להתייצב אצל מפקד גורד השריון חמ"ש א'. תָדי, הודבר צדפתות ואגלית כלבר, מצא עצמו מחפש את המג"ד. לאיש לא היו זמן וסבלנות להאזין להסבריו של 'היועץ הוד שנשלח ללמד את 'המקומיים' לוחמת שריון". בסופו של עניין, מצא תדי את מקומו לצדו של יָקֶנָא, מפקד פלוגת 'הפורקנים'. מעמרו ותפקידו של תָדי לא היו מוגדרים, סָפֶק יועץ סָפֶק משקוף. למרות שמעורבותו תרמה כנראה ליבוש תוכניה האימונים בשטח, הוא התקשה להמשיך במסגרת זו. בנוסף לקשיים האובייקטיביים, הוא נקלע לזירת המאבק בין אנשי

השידה לכאר טוביה והתפרסה לחניית יום. שעות האור של אותו יום נוצלו למנוחה. רק עם דדת החשיכה, המשיכה השירה את רובה לנגב.

קרמי היאר בספר שיחה שקיים עם קרמי במהלך חניית הבנינים.²¹ על פי אותו מקור, צפו ועלו באותה שיחה הבדלי המנטליות ופערי התפיסה בין השניים, על דרך הפעלת הכוח. יחד עם זאת, ציין קרמי את 'אומץ ליבו וניסיונו הקרבי' של תדי ואת 'הרעיונות המבויקס' בנייני הדרבה, שהיו לדעתו של הכותב 'צלתי ישימים בתנאים ובנסיבות כפרק אולם ימים'.²² הניגודים בין השניים עתידים להקשות על שיתוף הפעולה ביניהם כפרק הזמן הקצר (כשנכרעיים) שבו השתתף קרמי בפעילות המבצעית של 'חידת הפשיטה' בנגב, וגם לאחר מכן, כאשר יחידת 'הקומנדו הצרפתי' בפיקודו של קרמי צרפה לגורד 9 בחטיבת 'הנגב' (באוקטובר 1948), שכרמי היה מפקדו.

כ-21 במאי 1948, נתמקמו שתי הפלוגות כמאהל כוואוי ליד קיבוץ רחומה. לקרמי היה זה מפגש ראשון ובלתי אמצעי עם קיבוץ וחברי הקיבוץ. אורח החיים הפשוט של חברי הקיבוץ הותיר בו רושם עמוק. הוא העריך את המעלות של צורה חיים זו אך וזהה גם את הקשיים הנובעים מהיי השיוויון, הסותר לרעתו את אופיו של האדם.²³ עוד באותו לילה נסע קרמי למטה חטיבת 'הנגב' בקיבוץ דרחה, שם נפגש עם מפקד החטיבה, נחום קרני, ועם קצין המבצעים, ערד קסר. באותן שעות ממש, התנהלה במפקדת החטיבה הערכת מצב ונבחנו חלופות ליוזמות התקפיות, נוכח ההפגות הקשות והתקפות השריון והזי"ד המצרי על הקיבוצים הממוקמים לאורך ציר ההתקדמות של הצבא המצרי.²⁴ במסגרת מבצע 'פרעה' הוטל על כוחות חטיבת 'הנגב' לתקוף את שרה התעופה (הלוח: ש"ז) שממוזחה לעיר עזה, כדי לרתק את הכוחות המצריים וכך לאפשר היסלן של שתי סוללות תותחים, האחת מדרום לעזה והשנייה דרומית לבית חנוך.²⁵ על 'חידת הפשיטה' (פלוגה אחת) בפיקודו של ישראל כרמי הוטלה המשימה לתקוף את ש"ז, על מחלקת החבלה של גורד 7 הוטל לחסל סוללות תותחים דרומית לעזה ועל מחלקה (אחת) מיחידת הנגב בפיקודו של שמחה שלוח-הוטל לחסל סוללת תותחים מדרום לבית חנוך.²⁶

קרמי נשלח לסיוור מקדים בגורת קיבוץ בארות יצחק, שם היה אמורה פלוגת הג'יפים לתקוף כלילה שלאחריו. מטרת הסיוור היתה, לאתר דרכי גישה ולזהות סיוורי האבטחה של ש"ז מצרי.²⁷

כלילה שבין 25 ל-26 במאי 1948, יצאה פלוגת הג'יפים בפיקודו של קרמי לתקוף את ש"ז של עזה. קרמי התלווה לפלוגה על כלי הדרכה של הקצין הטכני, דוקי קלעי. 15 הג'יפים התקרמו לעבר ש"ז, שנמצא ריק. הכוח המשיך להתקדם לעבר שורת הבתים המזרחית של העיר (עזה) ואז ניתנה פקודת אש. התפתחו חילופי אש כבדים. כאשר התגברו אש המצרים וסיכנה את אנשי הפלוגה, ניתנה פקודת הנסיגה לעבר קיבוץ בארות יצחק.²⁸ לאחר מבצע 'פרעה', המשיכה 'חידת הפשיטה' כשגרת אימונים וסיוורים לצורך הכרה

הפלמ"ח' לבין 'יצאי הצבא הבריטי'. בינתיים, הועבר גורד חמ"ש א' ממתנה חל ליטווינסקי למחנה עין שמר, שם רוכזה חטיבה 'שבע' כולה לקראת המערכה לפריצת המצור על ירושלים. קרמי שב ונפגש עם קרמי, בדירתו בתל אביב. הוא לא הסתיר את רעתו על מצבו הנחמתי של גורד השריון הראשון העריך שכאשר יירדש הגורד להתמדר כשדה הקרב, יהיה אנשיו 'ישר תותחים ויצרן יקר ייהרם שלא לצורך'.²⁹ נראה שגם דעתו של קרמי לא היתה נוחה מהחלפת הפיקוד ומהמצב שאלי נקלע הגורד. במסגרת ההתקפה על לטרון כ-30 במאי 1948, הוטל על גורד 73 (הוא גורד חמ"ש א') להשתלט על בניין משטרת לטרון. בקרב זה נהרג יקר ואג, שהיה מפקד פלוגת החרמ"ש.

'חידת הפשיטה'
במסמך שהופץ לכל אנפי הצבא כ-14 במאי 1948, נאמר: 'הוחלט להקים במהירות יחידת מתן ממוזנת לצורכי המערכה בנגב' אשר תאריש כ-100 לחמים ויועמד לרשותה 30 ג'יפים. כהמשך המסמך נאמר שהאחריות להקמתה היא על שמ"ש (בפיקודו של קרמי) לעזרתו יעמדו כרמי ואהרון ספקטור.³⁰ ההחלטה נפלה בבין אצל דוד בן גוריון, שבו הציע קרמי לאמץ את הדגם של יחידת הקומנדו של הצבא הבריטי שהופעלו במרבד המערבי במלחמת העולם השנייה.³¹ בסיום היחידה היה מתנה חל ליטווינסקי. יחידת הפשיטה היתה מוכבת משתי פלוגות; האחת בפיקודו של קרמי והשנייה בפיקודו של אהרון ספקטור. על צוות ההקמה הוטל להשלים את בניית היחידה ההכנה לחימה תוך שתי יממות.³² היחידות נבעה ממצבה הקשה של חטיבת 'הנגב' וכניסתו של הצבא המצרי למערכה.

קרמי שולב בצוות ההקמה, כאשר משימתו העיקרית היתה לייצע על אופן התקנתם של המקלעים על גבי 30 הג'יפים. לדבות הציוד הנוסף הדרוש לחימה תוך ניידות כמתכני הנגב. עבודות הפקטוריה בוצעו בבתי מלאכה אורחיים בתל אביב וסביבתה. קרמי התרוצץ בין כרמי המלאכה השונים ועשה כמיטב יכולתו לייצא לנגב במצב את ניסיונו. פנייתו לקרמי להפקיד בידיו את הסמכות להורות לתכנים ולמטגים את אופן התקנתם של המקלעים, נענתה בשלילה.³³

בתום 48 השעות שהוקצו להקמה, היתה 'חידת הפשיטה', על שתי פלוגותיה, מוכנה ליחידה לנגב, אף כי לא כל האנשים השלימו את האימונים הבסיסי בתפעול הג'יפים בתנאי החימה.

מטעמי ביטחון הוחלט שכל אחת משתי הפלוגות תסתגן לנגב בנפרד ובאורח עצמאי. כ-18 במאי 1948 עם ערב, יצאה לדרך הפלוגה הראשונה בפיקודו של אהרון ספקטור, והגיעה למפקדת חטיבת 'הנגב' בקיבוץ דרחה כלילה שבין ה-19 ל-20 במאי. יממה אחת לאחר מכן, יצאה לדרך הפלוגה השנייה, בפיקודו של קרמי. קרמי התלווה לנסיעה על כלי הרכב של הקצין הטכני של היחידה, דוד רובינשטיין (דוקי) סלעי. לפנות בוקר הגיעה

השטח והיכרות עם היישובים במרחב הנגב. יחידת הפשיטה עסקה גם בפיתוי ערבים מקומיים מהכפרים שהיו בשטח הנתון לשליטה ישראלית.

מבצע גשרי היה המבצע הזכא של יחידת הפשיטה. הוא נועד לחדור לעמק השטח שבשליטת הצבא המצרי ולפוצץ את אחד הגשרים, על ציר הכביש באר שבע חברון, ליד הכפר דהרייה. פיצוץ הגשר נועד להקשות ולעכב הזרמת כוחות מצריים לעבר ירושלים מדרום.³⁰ המשימה בוצעה כמעט ללא תקלות בידי פלוגה אחת של יחידת הפשיטה. בלילה שכין הד-27 ל-28 במאי 1948.³⁰

לאחר שלקח חלק בפעילות מגוונת בנגב עם יחידת הפשיטה במשך כשבועיים, הגיע קָרִי למסקנה שהוא מיצה את יכולתו לתרום מהכשרתו ומניסיונו וכי המשך מעורבותו ביחידה אינו רצוי. הוא נסע למטה חטיבת 'זנגב' בקיבוץ דרוזת ונפגש לשיחה בארבע עיניים עם עורך קָסֶר, קצין המבצעים החטיבתי. לאחר שעורך קָסֶר שוכנע שאצל קָרִי כבר נפלה ההחלטה, הוא הסריד עבודו אישור טיסה במסוס קל. כ־3 ביוני 1948 חזר חדי לחל אביב.³¹

הפסקת האש עקב ההכרזה על 'ההפוגה הראשונה', שהוכרזה כיוזמת האו"ם למשך 28 יום (ארבעה שבועות), נכנסה לתוקפה כ־11 ביוני 1948. שני הצדדים ניצלו את הפסקת האש להתארגנות, הצטיידות ואימונים. לקראת ההפוגה, תכנן אה"ד שדה של קורסיס והשתלמיות והחל לקלוט ספרות מקצועית צבאית חדשה, שהתבססה בעיקרה על חודת הלחימה הבריטית. בנוסף לכך נתבקשו מתנדבים מומחים שירתו בצבאות סדירים להעלות על הכתב הצעות לקורסים והשתלמויות לצבא החולץ ומוקם.³² חדי ערך רי"ח בכתב על התנסותו ביחידת הפשיטה, לרבות מסקנות והמלצות. דומה שיצחק שדה ראה צורך לנצל מקצת מהדברים שהיו כלולים ברי"ח ולשלכם בתוכנית האימונים. קָרִי נלקח לפגישה עם אליהו כהן (בן חור), שעמד באותם ימים בראש אגף ההדרכה. כהן ביקש ממנו להכין חוג שלוש-ארבעה ימים תוכנית אימונים שלחוד-לשנ-פך-הצמב-לבשונם של קָרִי פקידה מתורגמן וחור ביבית הארום (בית משה הפלמי"ח בתל אביב). חדי השלים את המטלה בזמן שזוקצק לו ועל פי אותה ערות, היה אליהו כהן מרוצה ושיבח את מה שהוציא תחת ידו.³³ בעקבות זאת הוציע קָרִי להשתלב כמנדר הפשיטה הממוכן, החולץ ומוקם במסגרת חטיבה 'שמונה' ולשמש שם כתפקיד האחראי על האימונים.

גדוד 89
בעקבות ההחלטה על הקמתה של חטיבה 'שמונה' (31 במאי 1948)³⁴ הוחל בהקמתו של 'גורד הפשיטה הממוכן' (גדוד 89). מפקד החטיבה, שָׂדֶה, הטיל את תפקיד המג"ד על משה רייז. מלאכת ההקמה, הארגון והאימונים היו באחריות הסג"ד, יוחנן פֶּלֶץ, שהיה קצין בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה. רייז התמסר למשימת איוש המפקדים ומקצת

מחלומים; פלוגה א' ייתה מורכבת מאנשי שתי המחוזות הלח"י והאצ"ל, בפיקודו של יעקב גֶבֶק. פלוגה ב' הגיעה בשלמותה מגדוד 43. בפיקודו של עקיבא סרובסקי (סער). פלוגה ג' הורכבה מכני המושבים בעמק יזרעאל, שהגיעו לגדוד בעקבות קריאתו של מפקד הפלוגה, אורי כראון.³⁵

פנייתו של פֶּלֶץ לקבל "מישהו המבין בלחימת שריון" נענתה מיד. קצין המנהלה של החטיבה הביא את קָרִי, והציגו קציני כעל הכשרה וניסיון בלחימת שריון, אשר הספיק גם לשמש כמנדרך ויועץ בישרות המשרוניים ולקח חלק בהקמתה של יחידת הפשיטה ואף השתתף בשודדותיה, בלחימה בנגב.³⁶

עוד טרם כניסתו של קָרִי לעובי הקורה של תוכנית האימונים הוא נקלע לאירוע שגרם לשלילה בגדוד 89 (וכארץ כולה). המטכ"ל הטיל על חטיבה 'שמונה' למנוע מאנשי הנשק של האצ"ל, 'אֶלְטֶלְנֶה', לפרוק את מטען הנשק שבמחסניה בחוף כפר ויתקין. שָׂדֶה הורה לָרִיץ לצאת עם גורדו לחוף ימה של כפר ויתקין, שם החלה ה'אלטלנה' בפריקת מטענה, כחסות מאות מחברי האצ"ל שהוחשו למקום. רייז יצא בראש שתי פלוגות בלבד (פלוגה ב' רג). פלוגה א' (שהורכבה היה מאנשי הלח"י והאצ"ל) הושארה במחנה. שתי הפלוגות הגיעו למגע אש עם אנשי האצ"ל, שהכביחו את רצועת החוף, ובחילופי היריות היו נפגעים לשני הצדדים. במהלך חילופי האש, הדימה ה'אֶלְטֶלְנֶה' עוגן ויצאה לים הפתוח.³⁷

בספרו תיאר קָרִי את השתלשלות האירועים מעמדת תצפית אישית; נודע לו שפלוגה א' הושארה במחנה והיתה בונה לפרוק מאנשיה את נשקם. הוא פנה ברחיפות לְשָׂדֶה והגיש בפניו שאין עלה כלשהו לפרוק את נשקם של החיילים, אשר הנתנהגתם, מאו שהתפרקו מצוץ והצטרפו לצה"ל. היתה ללא רוב. שָׂדֶה הבין מיד את שעלול להתרחש ופקד על ביטול ההוראה. קָרִי גם התכוון לצאת לכפר ויתקין כדי לעמוד מקורב על החתרשויות. משנודע לגֶבֶק על כוונתו זו, הציע לו להישאר איתו במחנה: "מה שאמה צפוי לראות, אינו טוב, יהודים יודים על הדדים. אתה זה, כאת לעזור לנו, זו פוליטיקה פנימית, אִינֶן פִּשְׁתוּיִן לִשְׁתֵּם מִפְּלֶגֶה. הַגֶּשֶׁב שֶׁלָּא מִמִּשְׁבֵּב." קָרִי שוכנע ונשאר במחנה.³⁸

חדי איתן, 'זקומנדרו הצרפתי' וגדוד 75 במלחמת העצמאות 107

חדי איתן היה קצין חי"ד מצוין וגם אמיץ לכ'--] באימונים היה חרוץ, מודיין ועבד קשה. בסוף יום האימונים הוא מעולם לא הראה סימני עייפות ו] -- הוא היה שְׂדָאָי ממדגה ראשונה והיה גם אדם חזיקי. בגדוד [89] הוא עשה עבודה טובה.⁴⁰

לאחר שלושה ימי לחימה בצופה במסגרת מבצע 'דיני', סופח גדוד 89 לחטיבת 'בעתי', לקראת מבצע 'מוות לפולש'. המטרה הייתה לרכז מאמץ לפתיחת הדרך לנגב כטרם תיכנס לחוקפה הפסקת האש של 'ההפוגה השנייה', כ-18 ביולי 1948.

משורע והבר לקָרִי, ביקש להצטרף ללחימה עם גדוד 89. בקשתו אושרה והוא מצא את דרכו לשטח הכינוס של הגדוד ליד הכפר קסמיה. על הגרוד הוטל לבבש את הכפר פְּרִתְיָה בליל ה-17-18 ביולי. במהלך התנועה ליער, נתקע הגדוד בוואדי (מופְּאָרִד) ונגרם עיכוב של כארבע שעות. קָרִי יצא למבצע זה על גבי החל"מ של גְּדֻנָּק (מפקד פלוגה א'). דעתו של קָרִי לא הייתה נוחה מאופן התנהלותו של הגדוד. מספר פעמים במהלך התנועה, כאשר ניתנה אש מצדית על הגרוד ונראה היה לקָרִי שהפקודות ללוחמים שגויות, הוא התערב ונתן פקודות אחרות. במעבר הוואדי, יצא מכליו נוכח המבט המביך שאליו נקלע הגרוד. הוא לא חסך את ביקורתו מרין.⁴¹ דיין מספר על המקרה בספרו: 'קָרִי הצרפתי איבד את עשתונותיו, קילל נמרצות והסכיד מה היה מפקדו עושה לו אילו היה נתקע את גדודו למקום כזה, בפי שעשיתי אני הלילה'.⁴² בספרו, מתאר דיין בהסתבחות מסוימת את הצטרפותו של חדי לגרוד: 'אז מדריך מן החוץ. חייל מקצועי, קצין קומנדו צרפתי שנקרא טדי איתן. הוא שידת כעבר כלגיון הזדים. הוא שהה אתנו זמן מה, עשה רושם מצוין, אך הרבה לא היה מה ללמוד ממנו'. קָרִי לעומת זאת, למרות ביקורתו החריפה על אופן התנהלותו של משה דיין בהתקפה על פְּרִתְיָה, גילה הערכה רבה לכישוריו הפיקודיים של דיין: 'איש אפיק-אגש--סמבטלב--ממעניין באנשי ניונרע להניע אותם. הוא אינו צריך להרים את קולו כדי שיציתו לו ויכבדוהו. הוא נולד מפקד'.⁴³

לפנות בוקר תקף גדוד 89 את כריתיה עם אותה כלי רכב שהצליחו לצלוח את מכשול הוואדי. בכוח קטן יחסית, החלה ההסתערות ובחניה נפלה כקללת וולא אברות. גדוד 89 השלים את משימתו וחזר לבסיסו במחנה הל ליטווינסקי. פעם נוספת הגיע קָרִי למסקנה, כי מִיצֵה את יכולתו לתרום לגרוד. הוא שם פעמי אל יצחק שרה.

פרק שני - גודוד 75 ויחידת 'הקומנדו הצרפתי'

הרקע להקמתו של גודוד 75 היעיון להקמתה של יחידה שבה יזכנו מתנדבים דוברי צרפתית, החל קודם עור וגידים במהלך חודש יולי 1948. באגף כוח אדם של צה"ל הצטבר מידע על קשיי השפה והקליטה של המתנדבים דוברי הצרפתית אשר באלא מוהם הגיעו עד לאותם ימים מצרפת ומארצות צפון אפריקה.⁴⁴

ביוזמת הל' (הדל'ד) יָפֶה, קצין אב"א/מטכ"ל לענייני מח"ל (מגויסי חוץ לארץ), נערך סקר מקיף על מצבם ובעיותיהם של המתנדבים דוברי הצרפתית. ממסקר המרכז את ממצאי הסקר עולה תמונה של מצב חברתי קשה, הנוחה ותחושות קיפוח. דומה שאזרח התוצאה של הסקר הייתה ההחלטה על הקמתו של 'גדוד דוברי צרפתית'.⁴⁵

בשבוע האחרון של חודש יולי 1948, לאחר שהחליט לסיים את מעורבותו בגודוד 89 (ובחטיבה 'שמונה'), מצא עצמו קָרִי חסר תפקיד. היו לו לא מעט השגות וביקורת על שדאה כשלושת החודשים מאז הגיע לארץ. גם המגבלה הלשונית הקשתה עליו להשתלב במסגרות קיימות והבליה את יכלתו לתרום מניסיונו וכישוריו הצבאיים. צה"ל, שהיה זקוק, בראשית דרכו, לאנשים בעלי הכשרה וניסיון צבאי, לא השכיל לתעל צורך זה לקליטה מסודרת של מתנדבים מהחוץ. במציאות זו כשלה אצל קָרִי ההחלטה, כי ייטיב למלא את מסדותיו אם ייטל עליו תפקיד של פיקוד ישיר על יחידה לחמה.⁴⁶

בפגישותיו הדבות עם מתנדבים דוברי צרפתית, למד קָרִי ממקור ראשון על קשיי הקליטה של מתנדבים אלה. כשיחותיו עמם שמע על תחושות קיפוח בחירות שבהן הוצבו ועל ההסכול שנבע מקשיי התקשורת בשל בעיית השפה.⁴⁷ הוא החל לגבש רעיון להקמתו של גדוד חי"ד מוסע למשימות 'קומנדו', שהוא יהיה מפקדו ובו יזכנו המתנדבים דוברי הצרפתית. הוא פנה לִיפֶה והעלה בפניו את הרעיון.⁴⁸

מסוף חודש מאי 1948 הלך וגבר זדם המתנדבים מארצות צפון אפריקה, שהעברית לא הייתה שגורה בפיזם. הקמת מסגרת גודדית מיוחדת הייתה לכאורה פתרון בעתו שהשפיע כנראה על היענות להצעתו של איתן. הכוונה המקורית הייתה לרכז את המתנדבים דוברי הצרפתית, במסגרת חטיבתית קיימת (חטיבה 'שבע' או 'שמונה').⁴⁹ הקמת הגדוד הוטלה על קָרִי והיעקה לו דרגת רב סדן, למפרע מ-1 באוגוסט 1948.⁵⁰

גודוד 75⁶⁰

מחלקת תפקידי מטה (מת"ס) הוציאה צו להקמת גודוד 75 על פי תקן 1/48.⁴¹ במסמך של מחלקת ארגון באכ"א (אב"א 2) מ-9 באוגוסט 1948, נאמר שהגדוד יתארגן באורח עצמאי במחנה הל ליטווינסקי ובהמשך יעבור הגדוד למסגרת חטיבה 'שבע'. במסמך זה צוין גם ששלב זה היה כותביית יהיו במישור עם גודוד 75 ולמפקדת חטיבה 'שבע' יישלחו העתקים.

ליריעה בלבד.⁵² גורד 75 לא שולב בשגרת החיים של חטיבה 'שבע' ולא זכה בתהליך הקמתו לסיוע ממפקדת החטיבה. קָרִי וקבוצת האנשים שקיבץ סביבו נאלצו להתמודד עם הבעיות שניצבו לפתחם באורח עצמאי ולעיתים אף ילא שיעזרת'. ממסמכים שנשלחו ממופקדת החטיבה לכל ארבעת הגדודים ולפלוגת המטה, עולה בברור שמפקדת החטיבה ראתה עצמה מחויבת לשמש את גורד 75 רק ככתובת להתברת מידע והוראות נוהל.⁵³ בספורי, האריך תדִי בתיאור הקשיים שהוא וקומץ אנשיו נתקלו בנבואם לאתר שטח למאהל הגרוד במחנה תל ליטווינסקי, ולהשיג את הציר הבסיסי הדרושי לחריים, למטבת, לחדר האוכל ולמשרדים. הוא הודיע את חוסר העניין והעדר התמיכה שגילתה מפקדת החטיבה האם, חטיבה 'שבע' ביחסה לגורד 75.

לא אותרו מסמכים או ערויות שמהם ניתן להבין מדוע לא היתה מפקדת חטיבה 'שבע' מעורבת באורח פעיל בהקמתו של גורד 75. ניתן להעריך את הגורמים שתרמו לחוסר שיתוף הפעולה. אג"מ/מסכ"ל לא נועץ במפקד חטיבה 'שבע' בטרם קבלת ההחלטה על צירוף הגרוד החדש לחטיבתו. מפקדת החטיבה, על 3 גדודיה (מס' 71, 72 ו-79), היו מורכבים במחנה עין שמר.⁵⁴ היריחוק הגיאוגרפי ודאי שלא הקל על הקשר היוסימי של גורד 75 עם מפקדת החטיבה ועל יכולת קבלת סיוע מקציני המטה. בראשית חורש יולי הועבר הפיקוד על החטיבה לבנימין דונקלמן (בן דוד), שהיה טרוד בארגונה מחורש. בחטיבה 'שבע' שירתו כבר מספר רב של מתנדבים, רובם המכריע מארצות רוברות אנגליות. צירוף של מאות מתנדבים דוברי צרפתית לחטיבה לא היה קל לעיכול.⁵⁵ מרגע שנפלה ההחלטה על הקמתו של גרוד דוברי צרפתית ומת"מ קבע את התקן שלו, החל אכ"א/2 בהפצת הוראה להעברתם של 'דוברי הצרפתית' מכל החילות, החטיבות והיחידות לגרוד 75.⁵⁶ בעקבות הוראה זאת הפיץ שחק הוראה לכל מתנות הקלט המרכזיים להעביר את 'דוברי הצרפתית' לגורד 75.⁵⁷ ב־6 באוגוסט 1948, יצאה מאכ"א/2 האסמכתה למעבבתם של תבנינות ומיכאל ארוב מחטיבה 'שמונה' לגורד 75 בחטיבה 'שבע'. היחירות

כין השנים החלה במתנות האימונים בצרפת. מיכאל היה סטודנט לאמנות בפריז כאשר נענה לקריאת 'הסוכנות היהודית', הפסיק את לימודיו והיה למדריך במחנות ההגנה ליד מרסיי. בחודש יולי 1948, חזר לישראל. תוך כרי המתנה לגיוסו לצה"ל פגש בקָרִי. המגש ארע מיר לאחר שנתקבלה ההחלטה על הקמת גורד 75. קָרִי היה זקוק בדחיפות לסָגן שישחררו מהעיסוק בארמיניסטרציה, נהל את התכתובת ויעשה את כל עבודת הגיידת כשפה העברית. למיכאל היו כל היכולות שבתן התקשה קָרִי. הוא היה ישראלי דובר צרפתית רהוטה, הוא הכיר מקיוב את המתנדבים והמגויסים הצרפתים והצפון אפריקאים והיה בירר לסייע לצירוף ישראלים נוספים לשל הארגוני והפיקודי של הגרוד.⁵⁸ את ההוראה להעברתם של 'דוברי הצרפתית' הפיצה אכ"א/2 מיר עם קבלת ההחלטה על הקמתו של הגרוד. לאיש הסגל הפיקודי לא זכה קָרִי לסיוע מאכ"א/2. כשימת 'חבר מביא חבר' התקצבו בעשרה

חדי איתן, 'הקומנדו הצרפתי' וגורד 75 במלחמת העצמאות 111

אנשים עד ליום שבו החלו להגיע לגורד ראשוני החיילים; שליש גרורי, קציני החבורה, קציני תרבות וסער, אפסנאי גרורי, טבת ראשי ופקיר. עם קומץ אנשים אלה, שרק חלקם היו ישראלים 'ח'יקים' ומיעוטם שלט בצרפתיות ובעברית, החל תדי בבילאת ההקמת של הגרוד.⁵⁹ אף על פי שמאב"א יצאה ההוראה להעברתם של חיילים 'דוברי צרפתית' לגורד 75, בחלק מן המקרים נתקלה העברתם בקשיים ובהתנגדויות. בניסיון להסתייע באב"א, נפגש קָרִי עם קָלמן קִישׁ. שפתח את הפגישה בשאלה 'מיהו גורד 75?' גם לדאש אכ"א (האלוף משה צדוק) היו הסתייגויות, ובפגישהו עם קָרִי חוזה את דעתו על העניין: 'מה זה גורד 75, מי החליט על הקמתו, לא ותייעצו אמי ואינני מסכים לחטכנית ולאופן העברתם של האנשים לגורד. אולם, מאחר והגרוד כבר הוקם, תקבלו עולים חוישים ותסתודו עם זה'.⁶¹

אחת הדרכים 'להסתדר', שזכתה להצלחה חלקית, היתה באמצעות טופס בקשה להצטרפות שהוכן במחלקת מח"ל (באב"א) והופץ במאות עותקים כריבוי חיילים 'דוברי צרפתית' בערים הגדולות לרבות מתעורני הועד. למען החייל 600 בקשות התקבלו במטה גורד 75, מתוכן 200 פונים נמצאו מתאימים, וזאת לאחר ראיין אישי עם קָרִי.⁶² רומה שפגישותיו של קָרִי עם ראשי אכ"א תרמו ככל זאת להנעת התהליך. ארבעה מחנות 'קליטה ומיון' ראשיים החלו לשלוח אנשים לגורד.⁶³ ביי להבטיח שרמתם של המועמדים להישלח לגורד 75 תעמוד בדרישות המינימום ההכרחי לגיבוש גורד חי"י למשימות מיוחדות, הוטל על קציני התרבות והסער של הגרוד (אלכסנדר קָרִל) לעבור בין המחנות ולמייין את האנשים בטרם יישלחו לגורד.⁶⁴ ררך נוספה לגיוס בוח אדם היתה באמצעות איתור מתנדבים שקָרִי הכיר באורח אישי בתקופת שהותו במחנות ארגון 'ההגנה' בצרפת ובחורשי שהותו בישראל.⁶⁵ היריעה על הקמתו של גורד 'דוברי צרפתית' עברה מפה לאוזן וגם ררך זו הניבה מעבר אנשים לגורד, לעיתים מבלי שאנשים אלה טרחו לקבל אישור לכך ביחירותיהם. מספרם של אלה הלך ותפח. ביחירותיהם הם דוחו 'עריקים' או 'פקירים' ולפיכך לא ניתן היה לצרפם למצבת כוח האדם של גורד 75 עד אשר רישומם הוסח, ברעב, לצדן 'הלישט' והמשרד.⁶⁶ 'המעבר ללאההשאה או אסמכתה של אנשים

מתירה ליחידה, לא היתה תופעה נדירה במהלך מלחמת העצמאות. דומה שהמספר הגרול יחסית, במקרה של גורד 75, מצביע על בעיות הקליטה הקשות שבתן נתקלו החיילים 'דוברי הצרפתית' ורצונם לשרת במסגרת 'תומכת'.⁶⁶ במקצת המקרים, לא הוסדר מעמדם של אותם חיילים עד לסיום המלחמה ופירוקה הסופי של יחידת 'הקומנדו הצרפתי' בחורש מוס 1949.

גורד 75 הוקם על תקן של גרוד חי"י והיה אמור למנות סך הכל 747 חיילים וחיילות, לרבות קצינים, מפקדים וזוטרים וטורדים. כעבור חודש ימים מצו ההקמה עמדה מצבה בוח האדם על פחת ממתצית התקן של הגורד.⁶⁷ בשל מצוקת בוח האדם, לא אוישו כל התפקידים ברגי הפיקוד ובמקצת המקרים שאוישו, חסרו למפקדים כישורים או ניסיון ראינים. מחסור

כוח האדם היה הגורם הראשי שחרץ את גורלו של גודר 75, אולם גורמים נוספים תרמו אף הם לכך שגודר ירובי הצרפתית לא הגיע לרמת כשירות מבצעית.

הקשיים בגיוש גודר 75

לא נמצאו מסמכים המפרטים את תוכנית העבודה ושגרת החיים של הגודר בחדוש הראשון לקיומו בעת שהייתה במחנה תל ליטווינסקי. זיכרונותיו של קָרִי, המזכיר בספרו, הם לכך המקור העיקרי למידע על אותם ימים. שני מסמכים חשובים שנמצאו בארכיון צה"ל שופכים אור על ההתרחשויות והקשיים שנגרמו באותם ימים; מחלקת מח"ל (באכ"א) שלחה ב-26 באוגוסט 1948 את עובדת המחלקה רחל פייגין לערוך סיור במחנה הגודר, לאזור שהגיעו למחלקה ידיעות על תופעות חברתיות מדיאגנות. את הדתשמוחה ומסקנותיה העלתה בדיון חשבון שנשמר בארכיון.⁶⁹ כמו כן, נמצא מכתב (מאוקטובר 1948) ששלח שר המשטרה, בבוז שישירתי, לשר הביטחון, ד. בן גוריון, על קיומם של 'שוק שחור', סחר בסמים ומכירת ציוד צבאי שנגנב בידי חיילים (כנייהם חיילים מגודר 75) ברחבי העיר תל אביב.⁶⁹

חרי כותבי, כי בשלב הראשון, רוכזו המאמצים בגיוש כוח האדם, במיגון ובקליטתו. השלד הפיקודי של הגודר היה מורכב בעיקרו מחתיקי מלחמת העולם השנייה כצבא צרפת החופשית וכאלה ששידתו בלגיון הודים. מרבית החיילים שרוכזו בגודר 75 הגיעו לישראל בחדשים מאי-אוגוסט 1948. הם שובצו מיד כיחידות שונות או המתגו במחנות הקליטה ומיון ברחבי הארץ. לא ניתנה להם הזדמנות לערוך הכרות ממשית עם הארץ, נופיה והרבותה. כאמור, בין המצטרפים היו גם שאינם יהודים, הם התנדבו למלחמת העצמאות ממניעים שונים, מקצתם מתוך יצר הרפתקנות. היו ביניהם אנשים בעלי עבר מפוקפק שריצו עונשי מאסר בארצות מוצאם. גודר 75 היה חריג בנוף היחידות כצבא הצעיר של אותם ימים. הכינוי לגיון הודים שרבק בגודר, לא היה משולל בסיס. קרבתו של מחנה הגודר (כתל ליטווינסקי) לתל אביב נקלחה על הדרך במתמיד של החיילים לבתי הקפה, לפְּרִים ולמקומות 'מפוקפקים' בעיר הגדולה. השכר החדש הנמוך, בסך 2.5 לירות א"י, לא סיפק את צורכיהם והיו מביניהם שהשלימו את החסר, באמצעות מכירת ציוד צבאי גנוב, מסחר בסמים ועסקים ב'שוק השחור'.

הליקויים בדרך הקמת גודר 75 הערד הסייע והמעורבות מצד מפקדת חטיבה 'שבע' ואגפי המשכ"ל, היו הגורמים שחרצו את גורלו של הגודר כבר בראשית דרכו. ההתערבות מהחוזק באה באיחור רב מיד, למרות שאותות המצוקה נקלטו זמן רב לפני כן. קָרִי הגיע למוסקבה כי אינו מסוגל להתמודד עם מגוון הכעיות שניצבו לפתחו והחליט להודיע על רצונו להשתחרר מהאחזרות לגודר.

צירופו של הגודר לחטיבת 'פתח'. קָרִי פנה למחלקת מח"ל (באכ"א) והודיע על מסקנותיו והחלטתו האישית. לא היתה זו הודעה בלתי צפויה. הדיווחים שהגיעו מאנשים שנשלחו לעקוב אחר המתרחש במחנה הגודר בתל ליטווינסקי, וידיעות שורמו בקצב הולך וגדל מהמשטרה הצבאית ומשטרת תל אביב, לא הותירו ספק שיש לנקוט בצעדים מדיניים לשינוי יסודי באופן התנהלותו של הגודר.⁷⁰ בספרו, הסביר קָרִי שבר כבר עם בקשתו להשתחרר מהאחזרות לגודר, הוא הציע לחלק את הגודר לשתי קבוצות: האחת, בפיקודו, שתמנה כ-100 לחומים, תעבור סדרת אימונים תגובש ליחידה מוכשרת לפעולות 'קומנדו'. את 300 החיילים הנותרים הציע לצרף לחטיבה קיימת הזקוקה להגברות. ככל מקרה, טען כי חינוי להדדקים מהקרבה הגיאוגרפית לתל אביב (או לכל עיר 'גדולה').⁷¹

הפתרון שהסתמן במשכ"ל/אכ"א, היה להעביר את גודר 75 לחטיבה 'שבע' לחטיבת 'פתח-פלמ"ח'. פתרון זה אמור היה לתת מענה לרדישת יגאל אלון, מפקי הפלמ"ח, לחנכר את חטיבת 'פתח' בגודר נוסף (לשני הגדודים; 1 ו-3). אלון הציע שהגודר הנוסף יוקם 'מקרב טירונים או שיועבר אליו מחטיבה אחרת'.⁷² גודר 75 לחטיבת 'פתח'. צירופו של גודר 75 לחטיבת 'פתח' לא הביא לתמורה מיידית כ-14 בספטמבר 1948 הודיע אגף המבצעים במשכ"ל (אג"מ) למח"מ על העברתו של גודר 75 לחטיבת 'פתח'. מפקדת חטיבת 'פתח' היתה בעיצומו של תהליך קבלת האחזרות במבוי של הגודר. מפקדת חטיבת 'פתח' היתה מודעת לחוסר היכולת של מפקדת המבצעים על כל מרחב הנגב.⁷⁴ מטה חזית דרום היה מודע לחוסר היכולת של מפקדת החטיבה לעסוק בקליטת גודר נוסף למסגרתו, תוך כרי החלפתה של חטיבת 'הנגב'. לכן, נשל מטה החזית את האחזרות הישירה לגודר 75, וזאת ער אשר חטיבת 'פתח' תשלם את היערכותה בנגב. המלצתו של קָרִי להרחיק את חיילי הגודר מהל אביב, נתקבלה אף היא והגודר הועבר למחנה 81, ליד קיבוץ עץ שמו.

חרי המשיך לפעול לקידום יחמתו להקמתה של יחידת 'קומנדו' בפיקודו ואשר 100 לחומים יבואו מקרב אנשי גודר 75. גרעין תפיקור של היחידה יתבסס על חתיקי צבא צרפת החופשית ולוחמי המחנות האנטי נאציים במלחמת העולם השנייה.

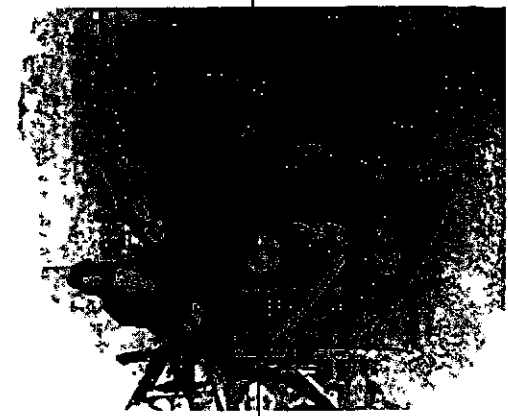
בעצם אותם ימים, נדונה באג"מ בקשתו של משה חיל היס לספק ליחידת הנחיתה שלו 'מאה לחומים מאומנים מבין החטיבות הקיימות או מחטיבות הפלמ"ח'.⁷⁵ משה (מונדק) פסטורק, שהיה ראש מחלקת מבצעים באג"מ (אג"מ/1), הגה את הרעיון לספק זמנית פלוגה אחת מגודר 75 ליחידת הנחיתה של חיל הים.⁷⁶ חרי לא יכול היה לצפות לעיתוי טוב מזה. הוא בחר 50 מטובי אנשיו בגודר 75, שיהוו את השלד ליחידת 'הנחיתה'. את יתר האנשים (ער למאה) היה ככוונתו לגייס מיחידות אחרות, אשר על פי ההוראה המקורית של אכ"א, המשיכו לשלוח את ירובי הצרפתית לגודר 75.⁷⁷

בראשית חודש ספטמבר 1948, עזב גודר 75 את מחנה תל ליטווינסקי. כ-50 לחומים

חרי איתן, דוקומנטר התפרוץ, גודר 75 כמלחמת העצמאות 113

בעזה לכיך וזיחידות של הצבא המצרי הפרדשות כאזור מג'דל⁸⁵. עד מזהדה התברר כי לרשות המבצע לא יעמוד גודד נחיתה, אלא רק פלוגה המונה 150 לוחמים וימאים, תמצצת בעיצומם של אימוני הנחיתה. היה כרוד כמטה חזית ר' כי את המשמה המתוכננת לא ניתן יהיה לבצע בעיתוי הנובתי ולכן הוצאה משימת הנחיתה מהים מתוכנית המבצע. החלטה זו הביאה גם להפסקת אימוני 'פלוגת הנחיתה' ודחיית הקמתה של יחידת נחיתה של חיל הים למועד מאוחר יותר. ⁸⁶ מטה חזית ר' החליט במקביל לצדף את הפלוגה מגודד 75 בפיקודו של תר"י לגודד 9 (הפשיטה) של חטיבת 'הנגב'.

יחידת 'הקומנדו הצרפתי' בתחילת השבוע השני של חודש אוקטובר 1948, הועברה הפלוגה מגודד 75 מקיסריה למחנה באר יעקב וצודפה לגודד 9 של חטיבת 'הנגב'. הפלוגה מנתה כ-85 אנשים (קצינים, מפקדים וזוטרים וטוראים), אף כי רק 71 היו מדרווחים. ⁸⁷ בנוסף לכך, מספר קצינים שטרם קיבלו אישור מאכ"א לדרגתם, לא היו מדרווחים במצבת הקצינים. ⁸⁸ הפלוגה נקלטה בגודד 9 במעמד מעין 'עצמאי' בהשוואה ליתר הפלוגות של הגודד. יש ליחס עובדה זו לכך שוו היתה פלוגה מאומנת היטב, הדרכך האנושי המיוחד של החיילים והמפקדים ומפקד הפלוגה (תר"י) היה בדרגת רב סדן. סגל הפיקוד של הפלוגה כלל, בנוסף

פוגרו כילייוו ורובט (כוב) הסטן, קצינים בקומנדו הצרפתי במהלך סיוור נגב בין 'יאוב ל'חורב' (בארכיוו אצו הממנת של הפלמ"ח)

ראובן שטיינהוף חבר קיבוץ גבולות, קצין החבלה של 'הקומנדו הצרפתי' נהרג בקרב על משלטי הח' מולק במבצע 'חורב' (בארכיוו אצו הממנת של הפלמ"ח)

ומספר אנשי מנהלה הוסעו כמישרין לקיסריה, שם הוקם מחנה ארעי לאלבוס יחידת הנחיתה. יחידת חיילי גודד 75 (כ-300) הגיעו ונקלטו במחנה 81. כמסבסם, המשיך תר"י לשאת באחריות לגודד בשלמותו. בפועל, ביקוריו במחנה 81 הפכו להיות נדידים והוא נמנע מלהתערב בעבודתו של מפקד פלוגת המטה, יעקב דומברובסקי, אשר היה אחראי על הניהול השוטף ועל שגרת החיים במחנה עין שמר.

עד לתחילת חודש אוקטובר 1948, המשיך גודד 75 להתנהל כיחידה עצמאית לכל דבר. כ-12 באוקטובר 1948, הגיעו למחנה עין שמר משה נוסוביצי (צצר), מפקד גודד 2 פלמ"ח, וקציני מטהו לתאום העברת שתי פלוגות ומחסני הציוד הגודדי ממחנה 81 לגודד 2. ליעקב דומברובסקי נודע על ההחלטה להעברתן של שתי הפלוגות רק בעת הביקור ולכן שיגד ביום שלאחר הביקור מכתב. להמשכ"ל עם העמק למטה חזית דרום. במכתב הוא תיאר באירויות את מצבו של הגודד והתלונן על רס"ן איתן (תר"י), המדיד רגליו ממחנה עין שמר ואינו נושא בנטל האחריות כמתחייב מהיותו מפקד הגודד. לסיים מכתבו הוא מבקש אישור להעביר לגודד 2 את כוח האדם שנותר ואת מחסני הציוד (עליו הוא חתום). ⁸⁹ החלטת מטה חזית ר' קטעה את תהליך 'הצטמקומו' של הגודד כתוצאה מעיבה והעברה לא מבוקרים של אנשי הגודד. ⁹⁰ לשון ההחלטה: "אל אנשי גודד 75, פרט לפלוגת 'הקומנדו' ומפקד הגודד, יועברו מיד לגודד 2 (כחשיבת 'פחה')". ⁹⁰

'פלוגת הנחיתה' האחריות לאימוני 'פלוגת הנחיתה' היתה מוטלת על חיל הים. לצורך זה הוחלט להעביר למחנה האימונים בקיסריה 50 ימאים שהיו מיועדים לאיים את התפקידים 'הימיים' כ'פלוגת הנחיתה', וכשלב הראשון הוררכו את אנשי 'פלוגת הנחיתה' מגודד 75 במקצועות הימיים. ⁹¹ אימוני 'פלוגת הנחיתה' החלו במחצית חודש ספטמבר 1948 ובהרכב חסר. חיל הים העביר לקיסריה 25 מאנשיו (לעומת 50 שנדרשו). תר"י לא הצליח לרכז יותר מ-60 לוחמים (לעומת 100 שנדרשו). בתחילה, השתתפו באימונים כ-50 מאנשי גודד 75. 15 אנשים נוספים מפלוגת המטה איישו את התפקידים המנהלתיים; בהדרגה, הגיעו לוחמים נוספים שנבחרו מבין 'דוכרי הצרפתי', שהוסיפו להישלח לגודד 75. תר"י הצליח לאיים ל'פלוגת הנחיתה', רופא, קצין תרכות וישראליו, סמל רת (פימה מימון, לימים הרב הראשי לצה"ל, האלוף גר נבון) ומספר מפקדים בעלי ניסיון מצבא צרפתי, אשר השלימו את סגל הפיקוד של 'פלוגת הנחיתה'. ⁹² יחד עם זאת, נאלץ תר"י להתווד למחנה הגודד (בעין שמר) מספר לא מבוטל של אנשים שלא עמדו במאמץ הפיזי או בשל אי עמידה בסטנדרטים האישיים, החרבתיים והמשמעת שעליהם עמד תר"י בקפידה יתרה. משימת הנחיתה הראשונה שהוטלה על 'פלוגת הנחיתה' היתה במסגרת מבצע 'יואב': מטה חזית ר' תכנן 'משימת נחיתה מדהם כשפך ואי-יחסי וכינושה של תר"י, כמגמה לנתק את הקשר בין הצבא המצרי הערוד

מבצע משה' לכיבוש באר שבע⁹⁶
כיבוש באר שבע נתפס בהיסטוריוגרפיה של מלחמת העצמאות כגולת הכותרת של מבצע יואב, שכן בעקבות כיבושה של העיר, התרחבה השליטה של צה"ל על שטחים נרחבים בגדה המזרחית של חזית הדרום. הבוחות המצויים כאזור בית לחם-חברון ודרום ירושלים נותקו מבסיסהם וסוכלה כונת הפיקוד המצרי לייצב קו חזית חדש על ציד הכביש עזה-באר שבע. משימת כיבוש באר שבע הוטלה על חטיבת 'הנגב' בסיוע חטיבה 'שמונה' המשוויינת.

לקראת משימה זו, עברה מפקדת חטיבת 'הנגב' בשעות הבוקר של ה-19 באוקטובר 1948, לסביבת קיבוץ שובל, התמקמה בבית השיח' אלהווייל והחלה בתכנון המפגש. של 'מבצע משה'.⁹⁷ גודר 9, שהיה פרוס מאו תחילת מבצע יואב' בגדה המערבית של מרחב הנגב, רוכז בסניבת קיבוץ אודיס, שבו שכן מסה הגדור. מתבני המתקפה על באר שבע העריכו שבני חשיבותה האסטרטגית של העיר לחזית כולה, יטיל הפיקוד העליון המצרי את כל הכוחות העומדים לרשותו למניעת נפילתה לידי צה"ל.⁹⁸ המתכננים צפו שהמצרים יזימו תגבורות ככל אחד משלושת צידי התנועה המולכיים לבאר שבע; מעוה במערב, מחברון בצפון-מזרח ומבד-עסלוג בדרום-מזרח. נוכח הערכות אלה חיבה התוכנית הקצאת כוחות לחסימות ומארכים בצירי תנועה אלה. כן היה חיזוי לאחד פרצות במערכת ההגנה הקרקעית של העיר, כרי לאפשר לכוח הפרוץ להגיע במהירות למרכזי הפיקוד והשליטה של העיר, ולהכריעם. מרכזים אלה היו בניין המשטרה במרכז העיר, אשר שימש כמפקדת העיר והאזור, ותחנת הרכבת בצפון-מערב, שבה מוקם מסה הגדור שהיה מופקד על הגנת העיר.⁹⁹

כסיור אווירי שעריך שמחה שילוני, קצין המבצעים מגודר 9,¹⁰⁰ נתגלתה דרך עפר שהיברה קבוצת מבנים מצפון-מזרח ('השכונה החדשה') עם העיר עצמה. דרך זו יצרה פרצה נוחה בנרב הסל ובמעלת בני-שחמפגאנא את העיר. פרצה זו נבחרה לשמש ציד התמקמות של הכוחות הפורצים.

ב-20 באוקטובר 1948, הפיץ המטה הקדישי של חטיבת 'הנגב' את פקודת מבצע 'משה'.¹⁰¹ המשימה החטיבתית נוסחה בקיצור כך: 'כיבוש באר שבע, תפיסת משלטים מסכיבה ופיצוץ חלק הארי של העיר'.¹⁰²
משימת הפריצה לעיר הוטלה בעיקרה על גודר 9, בפיקודו של כרמי. סדר הכוחות של הגודר כלל פלוגת משוויינים, פלוגת זחל"מים, פלוגת ג'יפים, יחידת 'הקומנדו הצרפתי' ופלוגת חי"ר (שתי מחלקות) בעתודה (מגודר 7).¹⁰³ כתוצאה מהחזיה של בארבע שעות בתחילת המתקפה, חלו שינויים בחלק מהמשימות ובלוחות הזמנים.

הפריצה לעיר והלחימה בשטח הבנוי
בהיסטוריוגרפיה של מלחמת העצמאות לא זכה מבצע 'משה' למחקר מעמיק או אף לבורר מפורט. במספר ספרי זיכרונות אישיים מצויים תיאורים חלקיים (ולא מדויקים) על הפריצה לבאר שבע והלחימה בתוכה. מעדבותה של יחידת 'הקומנדו הצרפתי' ומפקדה, קָרִי, בכיבוש העיר מוצעת או שאינה מתכרת כלל ועיקר. זאת בשעה שלחידה זו נעו, על פי התוכנית ובוצע הלכה למעשה, תפקיד מרכזי ומכריע בפריצה לעיר ובלחימה בשטח הכנוי.¹⁰⁴
כתאם לתוכנית הגודרית של גודר 9, הוסעה 'מחלקת המפקדים' בפיקודו של ישראל (שרולנה) כהן (להלן: שרולנה).¹⁰⁵ על גבי שלושה זחל"מים לעבר הפריצה בחזרת ההגנה הקרקעית, כשמגמתה לאבטח את המעבר לתוך העיר. כאשר הגיעו הזחל"מים לקרבת גודר החיל, נפתחה עליהם אש מצרית כבדה. 'מחלקת המפקדים' הסתערה על העמדות המצריות ותוך 30 דקות השתלטה על נתיב המעבר. על פי אותה תוכנית, הייתה יחידת 'הקומנדו הצרפתי' אמורה לנוע לעבר בית הקברות המוסלמי כחצי שעה לפני הצות הלילה של 20 באוקטובר 1948. הדחיה המתמשכת במתן הפקודה לנוע גרמה לראגה דכה אצל קָרִי ולחמוזי. כאשר השעון הראה את השעה 03:45, נסע קָרִי לחפ"ק הגדודי והמריע בפני קָרִי כי נותרו שעתיים בלבד עד אוד ראשון. בניסיונות אלה, העריך קָרִי כי לוחמי ייקלעו ללחימה באור יזמן על כל המשתמע מכך.

כנתנים, התקבל ריחונו של שרולנה על השלמת ההשתלטות על המעבר. בעקבות ריחו זה, הורה קָרִי לָרִי לצאת לדרך. יחידת 'הקומנדו הצרפתי' כללה שתי פלוגות (שלושה צוותי 'קומנדו' בכל אחת) וצוות הפיקוד, שכלל את חרי, דוב סגל (קצין הקשר) וזאב רביץ (קצין הקישור עם חפ"ק הגדוד). פרנר פיבלייני (להלן: ביבלייני) פיקד על פלגה מס' 1 ורפאל ויילך (להלן: ויילך), על פלגה מס' 2.

בשעה 04:30, חזרו שלושת הזחל"מים מהסעת 'מחלקת המפקדים', כרי להסיע את יחידת 'הקומנדו הצרפתי' לאגב המנהיג-לפריצה לעיר. כ-60 איש הצטופפו בשלושת הזחל"מים, שנעו דרומה בשטח הפתוח, כשמגמת פניהם, בית הקברות המוסלמי. מעדהו של שרולנה, עולה שהזחל"מים חלפו סמוך לעמדות שתפסה 'מחלקת המפקדים' ועברו את התעלה נגד סנקים בחלקה הדרוד (הפריצה שנחשפה בסיוד האווירי). מלימוד מרוקק של הצלום האווירי מאותה תקופה ומתיאורו של קָרִי, סביר יותר ששלושת הזחל"מים נעו דרומה, ממערב ל'שכונה החדשה', פרצו את גדר התיל ונעצרו בחעלה נגד סנקים, 50 מטר ממערב לפריצה שאובטחה בידי לוחמי של שרולנה. משה גבעתי תיאר את הסתערות לחמוזי של חרי מאותו שלב שבו לא יכלו הזחל"מים להמשיך בתנועתם.¹⁰⁶

הזחל"מ הראשון ובו פיבלייני, מפקד פלגה מס' 1, רהר היישר לעבר התעלה ונתבס אל תוכה עם גלגליו הקומיים. מעצמת החכמה היעף מפקד הפלגה קרימה ונפגע קשה באפו.

119 חרי איתן, 'הקומנדו הצרפתי' וגודר 75 כמלחמת העצמאות

למרות הדם הרב ששתת ממנו, זינק בראש חייליו לתוך התעלה והשיב אש לעבר המצרים. משמאל לפלגתו של פיבלייך ירדו מן החל"מים לחמי פלגה מס' 2 בפיקודו של ויילר. המצרים זרקו לעבר לחמי 'הקומנדו הצרפתי' עשרות רימוני-יד. חלק מן הלוחמים חשו לרדת מחזל"מים. קָרִי נאלץ לרחוף אותם לעבר התעלה בשווא צורח לעבים ובעט באחוריהם. בחיפוי המקלענים שנתתו על החל"מים ובהיפוי עצמי של מקלעי 'ברן' מתוך תעלת הני"ט, החלו לחמי 'הקומנדו הצרפתי' להסתער כחמת זעם וכשאות לעבר עמדות המצויים בשטח הורגים רבים מהם. בליל של צעקות ופקודות בצרפתית התערב עם זעקות פחד בערביית.

סג"מ ליאון וייסברוט, מפקד צוות, נפצע מרטסי רימון-יד בזורעו ונשלח לטיפול מאחור. לאחר קצות מספר הגיעו הלוחמים לבית הקברות המוסלמי, אך נאלצו לחול בין התלוליות והמצבות ולדלג ממוסה למחסה מחמת האש העזה שניתבה עליהם מכמה כיוונים. כאשר הפורירו כמה עשרות מטרים בלבד כינידם לבין חתי העיר הקיצוניים, התרוממו שני מפקדי הפלגות ותוך צעקות 'קומנדו, קדימה הסתער' זינקו במהירות לפנים עד שהגיעו לקירות הבתים.

כשעה 05:00, כבדו שתי שורות הבתים הראשונות מצפון-מזרח לעיר בשליטת 'הקומנדו הצרפתי'. המשימה הראשונה הושלמה. על פי התוכנית בוחות נוספים היו אמורים לפרוץ פנימה בעקבות לחמיו של קָרִי.¹⁰⁷ בשלב זה היו 'הקומנדו הצרפתי' שישה נפגעים. משלא הגיעו כוחות נוספים, דרש קָרִי ברשת הקשר הגרודית, לשלוח ברחיפות רופא ואמבולנס ולחורים לעיד תגבורת. אחד הנפגעים היה ויילר, מפקד פלגה 2, שנפגע כאשר הסתער על עמדת מקלע מצרית תוך כדי השלכת רימוני יד. במהלך פינויו לבית החולים, מת מפצעיו. קָרִי העביר את הפיקוד לסגנו של ויילר, מָרְק לוי. כל אותו זמן המשיכו המצרים כירי מכל סוג-הנשק לעבר-הבתים שפגבל בעיר ובסביבתה. קָרִי הורה על ריכוזם של הנפגעים מיחדתו באחת מחצרות הבתים. יריהם של החובשים קצרה מלוושיע, חסר היה ציור רפואי לעירי דם ולטיפולים כירורגיים. כל הפצועים נחבשו וקיבלו זריקות מרפיץ להקלת כאבים.

משלא הגיעה כל תגבורת, הורה קָרִי לשני מפקדי הפלגות לערוך את אנשיהם להתקדמות לעבר מתחם בניין המשטרה, תוך כדי סריקה וסיוור הבתים ועמדות הצלפים על הגגות. כך תיאר קָרִי את המשך הלחימה בשטח הבנוי של העיר.¹⁰⁸

אנו נעים בשלושה רחובות מקבילים, צמודים לקירות הבתים ופורצים מפעם לפעם את דלתות הבתים. אנו מתקמרים לאט וכוחהרות. האיב מחויק כנגות הבתים. למולנו, החושך מקשה עליהם להבחין בתנועתנו. לעומת זאת,

הירי שלהם עצבני וללא אכזבה ומסייע לנו לזהות את מקודות הירי. אנו עוצרים במקומות המתאימים לזריקת רימוני-יד לעבר מקודות הירי [...]. אנשינו מתקדמים כווגות, הראשון, עם רימוני-יד והשני עם תת-מקלע. המקלענים שלנו מחפים על ההתקדמות מפנינת הרחוק [...]. אנו מגיעים לקצה הרחוב. אנשי 'הקומנדו' מתמקמים בבתים בקרנות הרחוב ומיניכים את נישקם לעמדות-יד. לשמאלנו ניצב המסגד הגדול כשבדראשו מגדל המואזין.

כשעה 05:15 הורה קָרִי לשרדלגה להיכנס לעיר עם מחלקתו ולחבור לקומנדו הצרפתי. במקביל, הורה מפקד גודר 9 לפלוגת העתודה (פלוגה א' מגודר 7), בפיקודו של סולל כהן, לנוע רגלית לעבר 'הפריצה' ולקחת חלק בסיפור העיר. שרדלגה וקָרִי ציינו, כי הם פגשו לראשונה את פלוגתו של סולל כהן בשעה 08:00, בסביבות מתחם בניין המשטרה.¹⁰⁹ מערותו של סולל כהן עולה, כי הוא נע בראש שתי המחלקות של פלוגתו בעקבות יחידתו של קָרִי.¹¹⁰

במהלך השעה ומחצית השעה הבאות, המשיכו לחמי 'הקומנדו הצרפתי' להתקדם לעבר 'המסגד הגדול' ולמבנה הסמוך, בן שתי הקומות (ביד"ס לבנות). ערויותיהם של שרדלגה וקָרִי (מפקדי שני הכוחות והיחידים) שפעלו בעת ובעונה אחת כשטח הבנוי של העיר, הושפות את מה שאידע בשלב המכריע של ההשתלטות על העיר ומסייעות להבנת סוגיות שנתחדו סתומות. כך חיאיר שרדלגה את הכניסה לעיר ואת המפגש עם קָרִי ולוחמי 'הקומנדו הצרפתי'.¹¹¹

[...] נבנסנו העירה. סרקנו את כל שטח הרחובות ממוזח למשטרת העיר כ"ש [...]. היה קל לשלוט ברחובות, כי העיר העתיקה כביש כנייה שודות בתים מקבילים ורחובות ארוכים ישרים ולא מפותלים אשר צלפים יכולים לשלוט בהם [...].

ברוך דג'אני (שפיר) שהיה אחד מוטובי הלוחמים של "חיות הנגב". התחלנו לנסות ליצור קשר עם הכוח הצרפתי [...]. עד שפגשנו חוליה אשר הפשה אותי והם הובילו אותי מיד אל מפקד 'הצרפתים'. הוא היה 'חם' ובעוס מאד דאמר לי: שמעי, יש לי 12 פצועים מונחים ללא טיפול, אלה לי התחמושת, אין לי עם מי לדבר ואין לי שפה משותפת עם המפקדים מאחור. אז הודיע להם בכקשה, למפקדים שלך, כי לא מקשיכים, שאם תוך רבע שעה לא יבואו להעביר את הנפגעים ולא יביאו תחמושת, אני עוזב את העיר. הסתכלתי בפצועים המרוזים כחצר אחת גדולה וראיתי שאכן האיב במצוקה [...]. הבטחתי לעזרו לו מיד. הודיעתי למפקדת הגדול את הדברים, אמרתי בפרוש

121 תרי איתן, 'הקומנדו הצרפתי' וגודר 75 כמלחמת העצמאות

מבצע משה – תרשים מהלך המבצע

(רישום המחנה על הצלום אווירי של באר שבע מ-1948)

שאפשר להיכנס לעיר עד אלינו ותיארתו את המסלול...]. שום דבר לא קרה ולא הגיעו כוחות. להפך, פגזים החלו נוחזים באזור שלנו ושל 'הצרפתים' וראיתי כדור שאלה פגזים של כוחותינו...]. בקשתו מייד שיפסיקו אש כי יודים עלינו, הכנתי שישי 'קצרים' כחקשורות במקום בלשהו...].

לאחר שהנפגעים מקיבו 'הקומנדו הצרפתי' רוכזו בחצר אחוז הבתים, המשיכו לוחמיו את התקדמותם לכיוון מערב, לאורך החוכות שכביד הצפוני של השטח ובנוי של העיר. הלוחמים, וקרני בראשם, הגיעו לקרבת בניין המשטרה. אור היום החל להפיע. המצב אליו נקלעו, היה קשה. קרני תיאר בפירוט רב את הלחימה שבסיומה השתלטה יחידתו על המבנה בן שתי הקומות והמסגר 'הגדול' שלידי¹¹².

במרחק לא גדול מהמסגר, ניצב מבנה נוסף בן שתי קומות, וזו מעורון הקצינים ו'כדי'ס לבנות. במרחק של כ-100 מטרים מדרום-מערב נמצא בניין המשטרה, מבנה מברצו השולט על כל השטח כשבקצותיו צידו תצפית וירי. איש 'הקומנדו' מנסה להתקרב למבנה, הוא נקלע למשח יריות ממקליעים המוצבים בקומת הקרקע. הוא נאלץ לסגת וחוזר כרי כך חולץ פצוע ומיוחדתן שהיה מוטל בשטח. דוב סגל קרא ל'פייליין' ובמכשיר הקשרו אך לא נענה. זאב רביץ המשיך לבקש וברשת הגרנדיתן מפרמי לשלוח תגבורת. נותרה רק רבע שעה של חשכה. השמים מתחילים להתבהר...]. מרק לוי רץ כדי להשתלט על צדו הצפון-מזרחי של הכיכר...]. עם אור ראשון, התגבר הירי מהצדדים של המסגר ובניין המשטרה...]. צריך להשתלט על הכניס ו'כדי'ס', אם לא, חומטר עלינו אש מכל החלונות וההתקפה תיכבס. אלוהים אידיים, היכן הוחל'מים עם המקליעים...]. אנו מונים פוזת מ'60 לוחמים. הכוחות מאחור אינם מסייעים. אנו עלולים ליפול למלכות כמו עכברים, וכל המאמץ שלנו במשך הלילה ירד לטפיון...]. קרמי מבטיח כבר למעלה משעתיים לשלוח תגבורת, אולם בשטח אין לכך סימן.

במהלך השלב הזה של הלחימה, נפגעו שלושה לוחמים נוספים, אחד מהם מת מפצעיו. מבניין המשטרה נמשכה אש רובים ומקליעים. דק בניין המשטרה נותר כירי המצרים. בשעה 08:00 היו לוחמי שני הכוחות ('הקומנדו הצרפתי' ומחלקת המפקדים) ערובים בעמדות ירי בכל השטח של מרכז העיר, כשהם צופים לעבר בניין המשטרה. כוחות נוספים של גדוד 9 (ושל החטיבה) היו אמורים להגיע למקום כדי לפצח את מוקד ההתנגדות האחרון ולהביא לכניעתו של המפקד המצרי.

כחפ"ק והזיכתי לא היו מעורבנים כפרטי המצב בתוך העיר. בשעה שמרבית שטחה הכניו של העיר היה בשליטת הכוחות מגורד 9, הורה עוזי נרקיס (מג"ד 7) לאברהם (כרז) ארן, מפקד פלוגה ב', לחדר לעיר מצפון-מערב ולהפוס את מתחם תחנת הרכבת. ארן, בראש שתי מחלקות, חזר דרך גדרות התיל ותעלת הני"ט, ואנשיו הסתערו בכייונים שלופים על המבנה הראשי של תחנת הרכבת. מתחם הרכבת נכבש כמעט ללא התנגרות ומשם המשיכה הפלוגה להתקדם דרך בית הקברות הצבאי הבריטי (לחללי מלחמת העולם הראשונה) והשתלטה על מבנה גדול בן שתי קומות (כיה"ס לילדי השיחיים הברזיליים), שניצב כ-300 מטרים מזרחית לבניין המשטרה. השעה היחה 08:45:11.

בשעה 09:00, לאחר שנורו לעבר בניין המשטרה מספר פגזים מתותח 6 פאונדר, מסר המפקד המצרי את הודעת הכניעה למפקד גרוד 9, ישראל כרמי.¹⁴

כניעה ובזיה

מיר לאחר הכניעה, החלו זורמות אל העיר כל יחידות חטיבת 'הנגב' שלקחו חלק במכצע 'משה': החובות התמלאו בכלי רכב וכני אדם. כולם חשו הקלה לאחר שהושלמה הבזילה המיומה שהוטלה על החטיבה. רומה כי איש לא חזה מראש את מימדי תופעת הכניעה, שפשתה בקרב חיילי החטיבה. רבים פרצו לבתי הגורים ושברו דרישים. כלי בית וחפצים מכל הבא ליד נלקחו כישלל מלחמה. יחידת המשטרה הצבאית התפרסה ברחובות העיר כדי להשליט סדר ולמנוע מעשי בזיה, אולם ידה קצרה מלהושיע.¹⁵

קָדִי התרצץ בין החוגגים והבוזזים כדי לאתר את אנשיו שנותרו שלמים ובריאם. הוא היה זקוק להם לצורך איתור מקצת ההרוגים שהוסמרו בבתיים לאורך מסלול ההתקדמות במהלך הלחימה, ולפינוי הפצועים שזכו לעזרה ראשונה בלבד. לבית חולים שדה להמשך הטיפול. היה גם צורך לאסוף כלי נשק שנעזבו כשאולה התחמושת. הוא נדהם למראה הבזיה שנתגלה לו. דק שעות ספורות חלפו—אף—לחטב—אנשנו בחיבת נפש, ורבים מהם נפגעו, והנה הם עסוקים בבזיה מחנויות, ממחסנים ומבתי מגורים. לחזמי 'הקומנדו הצרפתי' לא היו יחידים ששלחו ידם בבזיה, היו להם שותפים רבים וטובים מקרב לחזמי חטיבת 'הנגב'.¹⁶ מבין אנשיו של קָדִי היו גם כאלה שכמעשה נקם פגעו באזרחים ערבים וכשבוים מצריים שהוחזקו במכלאות. הוא סרב להשלים עם תופעות אלה. מאחד שלא הצליח לשכנע את אנשיו להיפרד מהשלל, הורה לנהוג המשאיות שנותרו להסיע את 'הקומנדו הצרפתי' לבסיסם, ליד קיבוץ גבולות, לצאת למרחק ניכר ממרכז העיר, והבהיר לאנשיו כי מי שלא יגיע בשעה היעודה למקום הריכוז, ימצא עצמו לכד בלב המזכר. ריתוקן של המשאיות והפחד שיתורו אותם מאחר גרם לרבים מאנשיו לנטוש, טיפין-טיפין, את המשא הכבד. כשעלו האנשים על המשאיות, נותרו בודדים עם מקצת משלם. האנשים למרו לקח מנהיגותו של קָדִי לשמור על משטר ונהג.¹⁷

לאחר שיוחירו עברה למגרי הקבע בבאר שבע, החליט קָדִי, כי עליו לבוא חשבון עם מקצת מאנשיו אשר התנהגותם לאחר השלמת כיבוש העיר ובנייתה הפרידה את מנהגותיו. היה ברור לו שאינו רשאי לעבור לסדר היום אם ברצונו לשפך את כושר הלחימה ואת רוח הלחימה של היחידה. על פי השקפתו, לוחם טוב מחויב לשמור על צלם אנושי ועל ערכי מוסד מקובלים. גם בזמן לחימה. אין להשלים עם הרג שכויי מלחמה ואסור להעלים עין ממעשי בזיה. כמפקד, מוטלת עליו האחריות להכין את יחידתו למבזוזים נוספים הצפויים בעתיד הקרוב. עשרים אנשים הוצאו מ'הקומנדו הצרפתי' ונשלחו למחנה המעבד בתל ליטוינסקי. במקביל קלטה היחידה כשלושים מגויסים חדשים, כולם רוכבי צרפתיים.

ב-22 באוקטובר 1948, נכנסה לתוקפה הפסקת האש וחלה הפוגה בקרבות. בראשית פסק זה (כיבוש באר שבע), צוין כי 'הקומנדו הצרפתי' ומפקדו לא זכו להכרה על חלקם במבצע. הלחימה בתוך העיר באר שבע, מתחילה הפריצה ועד לכניעה, ארכה כחמש שעות. כמחצית מהזמן (שעתיים וחצי) לחמו אנשיו של תדי לברם. במחצית השנייה, הצטרפו ללחימה כששח הבנוי אנשי 'מחלקת המפקדים', בפיקודו של שרגלנה, ופלוגת העתודה, בפיקודו של סולל (פלוגה א'). בשעה לפני הכניעה חדרה לחלקה המערבי של העיר פלוגתו של פָּרָן (פלוגה ב'). על פי מאזן שעות הלחימה והמשימות שביצע כל אחד מהכוחות, ראוייה לכך יחידת 'הקומנדו הצרפתי', שכשליש מלוחמיה נפגעו בלחימה (4 הרוגים ו-13 פצועים) לאזכור משמעותי יותר מזה שזכו לו בנרטיב ההיסטורי הרווח על מבצע 'משה'.

בין 'ואב' ל'חורב'
לאחר כיבוש באר שבע, זכזכו גורדי חטיבת 'הנגב' בעיר ובסביבתה. מפקדת החטיבה התמקמה בבניין המשטרה. הגורדים והיחידות החטיבתיות שוכנו בבתי המגורים בשכונות וברבעים שבתחי העיר.

המשימה הראשונה והמיידיה שהוטלה על החטיבה, הייתה להיערך להגנת הכוחות היחידים שצפויות התקפות נגד. כפקודת המבצע לארגון הכוחות להגנה על באר שבע ולמקרה של התקפה מצרית על העיר, הוטלה על 'הגורד הצרפתי' המשימה להגנות מכה נגדית, לצורך זה הועמדו לרשותו חז"מים של גורד 9.¹⁸

למרות התואר 'הגורד הצרפתי', המשיכה יחידת 'הקומנדו הצרפתי' לפעול כפלוגה [מן] במסגרת גורד 9, אף כי בשגרת חיי היום-יום התנהלה כיחידה עצמאית לכל דבר. מבצע 'משה' הותיר אצל קָדִי משקעים אישיים שהשפיעו על מערכת היחסים עם מפקדו, קָרמי. קָדִי לא הסתיר את ביקורתו על אופן תפקודו של מפקדו גורד 9 לפני המתקפה על באר שבע ובמהלכה. ראוי להדגיש, כי בחינה לעומק של מהלכי מבצע 'משה' מגלה שגם לחבורת הפיקוד החטיבתית לא היחה נהיגה תמונת הקרב וכי קָרמי לא נשא באחריות הכלענית

לליקויים שנתגלו בניזול המבצע.
 מספר ימים לאחר כיבוש באר שבע, יצא מדק לוי (מפקד פלגה מס' 2) להכנת שטח אימונים מחוץ לעיר. הגיץ עליו נסע עלה על מוקש ולוי נהרג.¹¹⁹
 במהלך חודש נובמבר 1948, נערכו חילופי גברי בפיקוד הכביד של חטיבת 'זנגב'. חיים ברי לב, שהיה קצין המבצעים החטיבתי, קיבל את הפיקוד על גודר 9 וישאל קומי עבד לחשיבה 7 כמפקד גודר 71. ישפה שרמי החליף את עוזי נקיים וקיבל את הפיקוד על גודר 7.

החל מ-22 בנובמבר 1948, היה 'הקומנדו הצרפתי' ליחידה עצמאית בכפופות ישירה למפקד החטיבה.¹²⁰ במסמכים מאותם ימים, כוננה היחידה בשם 'גודר 75 דס'ן תדי' איתן היה בעל מעמד דומה לשאר מפקדי הגודרים בחטיבה. כך למשל, זומן לשיבות המג'דים אצל מפקד החטיבה.

בנוסף לשגרת חיי המחנה, מסרדים, תורניות שמירה, ניקיון ומטבח, יצאו לחמי היחידה כמעט כל לילה לפעילות מבצעית. ממחצית חודש נובמבר ועד לתחילת ההכנות למבצע 'חורב', הועסקה היחידה בסירורים לאבטחת קווי המים במרחב הנגב, מאדכים ומיקוש לאורך דרכי התנועה העיקריים בגדה ומניעת הסתננות כוחות ערביים סדירים ובלתי סדירים.¹²¹

קבוצת לחמים מייחידת 'הקומנדו הצרפתי' במהלך סיור כנגד נובמבר 1948 (מסמך של ת.א.תן - Neguev)

127 תדי איתן, 'הקומנדו הצרפתי' וגודר 75 כמלחמת העצמאות

ביום ה' 3 בדצמבר 1948, הגנה חטיבת 'זנגב' את יום השנה להחלטת החלוקה של האו"ם וליידידתה של החטיבה לנגב. ההגנה החלה במסדר מול מפקדת החטיבה כבניין משטרת באר שבע. מחלקה מייחידת 'הקומנדו הצרפתי' זכתה לשמש כמשמר כבוד להגפת הדגל הלאומי.¹²²
 דומה שבאותם ימים החלו לנבט סימנים ראשונים להחזרתם בישראל של מקצת מלוחמי היחידה. המישה מאנשיה שינו את שמותיהם לשמות עבריים ואחד מהם נישא וזכה למקום מגורים בבית העולים בחודה.¹²³

פרס רביעי - מבצע 'חורב'

הרקע למבצע 'חורב'¹²⁴
 מבצע 'חורב' נועד לסלק את הצבא המצרי אל מחוץ לגבולות המדינה של ישראל. הצבא המצרי היה ערוך מאז חודש נובמבר 1948, כשתי גזרות עיקריות: הגדה המערבית, לאורך ציד הכביש עזה-יריפה, והגזרה המזרחית, לאורך ציד הכביש ממזרח א-שרף שמצפון לעסלוג, ועד לעוג'ה אלקפיד. שתי גזרות אלה היו מחוברות בכביש רחב בין הפיח לעוג'ה אלחפיד. בנוסף לכך, הייתה חטיבה מצרית לכודה בשטח שכונה 'כיס פלוג'יה'. השלב הראשון של המבצע נועד למגר את מערך הצבא המצרי בגזרה המזרחית, תוך כדי פעולות הסחה ורתק המערך המצרי בגדה המערבית. בשלב השני של המבצע, היו אמורים הכוחות שפעלו בגזרה המזרחית, בצורך כוחות נוספים, לפעול נגד המערך המצרי בגזרה המערבית.

חטיבת 'הנגב' והקומנדו הצרפתי'
 מאחר שעיקר עניינו בקורותיה של 'יחידת 'הקומנדו הצרפתי' נעמקת בארבע בשלב הראשון של מבצע 'חורב', השלב שבו השתתפה היחידה במשימות שהוטלו על חטיבת 'זנגב'. יום החילת הפעולות בגזרה המזרחית החל ב-25 בדצמבר 1948, לאחר דחייה של 'ממה' אתה בגלל תנאי מזג האוויר. החורך של אותה שנה היה גשום במיוחד, הוואריות מלאו במים והבין הסמך הכביד על תנועת בלי הרכב. קשיים בלתי צפויים אלה גרמו לדחיית החילת הפעילות ביממה אחת.¹²⁵ בערב מבצע 'חורב' הייתה חטיבת 'זנגב' בבאר שבע. ביום ששי 24 בדצמבר 1948, נערך מסדר יציאה של כוחות החטיבה בנוכחות ה. בן גוריון (שר הביטחון) ויגאל אלון (מפקד חזית רדום). למחרת, בשבת בבוקר, יצאה שירת החטיבה את באר שבע ובשעות אחר הצהריים המוקדמות החלו הכוחות להתפרס בשטחי הכינוס במישור הלוגה. עוד בטרם עלה השחר (בשבת) הזקנים ויצאו את באר שבע, כוח משימה שמוגמת פניו תפוסת מתחם המושב'פה (משלטים ח' ר-ט'). הכוח נע באיגוף מזרחי עמוק, דרך תל ד'המה וער לשכ'פה, והגיע סמוך ליער החצות הלילה שכין שבת ליום א' (26.12). ער לשעה 02:00

שלמה ההשתלשלות על שני המשלטים שנמצאו בלתי מאוישים. בנוסף להשתלשלות על מתחם המגשי'רפה, הוטל על חטיבת 'הנגב' לכבוש גם את משלטי 'מקילה' במגמה להשלים את השליטה לכל ארבעי של ציר הכביש ביר-עסלוג-עוג'ה ו'קפיר'.¹²⁹ הצבא המצרי התבצר בגדה זו במשלטים (חלקם היו חפורים אך לא מאוישים), שר שלטו על ציד-הכביש ועל דרכי הגישה אליו מכיוון צפון (כיר ת'מילה). הכוח המצרי זה שש פלוגות חי"ר ונשק מסייע (מרגמות ותותחים 3.7"). המודיעין של חטיבת 'הנגב' רוח על מערך מצרי דליל במשלטי התמילה. ראוי לציין, כי נספח המודיעין לפקודת מבצע החטיבתית, עורכן כעקבות סיוור האוויר האחרון שהתקיים כ-21 באותו חודש,¹³⁰ נטו ארבעה ימים לפני תחילת המתקפה. בדעיבר התברר לפי הממצאים שנתגלו כיממה "אשונה לחימה, כי המצרים ניצלו ימים אלה לעיבוי הכוחות במשלטי התמילה השולטים ל ציר הכביש. הוזרמו תגבורות ככוח אדם, נחפרו עמדות, נמתחו גדרות תיל והוצבו כלי שק שלא נראו קודם לכן, בסיוור האוויר. דומה שזהו גם ההסבר להיצמדותו של תותח 6 זאנדר' (שלא אותר בסיוור האוויר) על משלט י"ד. בימים האחרונים שקדמו למתקפה על משלטי התמילה, כוצעו אמנם סיוורים רגילים ותצפיות לעבר משלטי 'הכביש' י"ג, י"ד, ו"ז ר"ט"ז, אולם ממרחק של ארבעה-חמישה קילומטרים ספק אם ניתן היה לזהות את ולוא השניונים כהערכות המצרית.¹³¹

חזי איתן, נחום שריג ועודי ניקיס לפני תקיפת משלטי התמילה, 25.12.1948 (ארכיון צה"ל הממונה על התל"ח)

ההערכה הכללית היתה, שאת משלטי המושירפה והתמילה מחזיקות שלוש פלוגות מצריות (מתוך 6 הפלוגות שעמדו לרשות הפיקוד בגדה זו), מתוגברות בנשק מסייע.

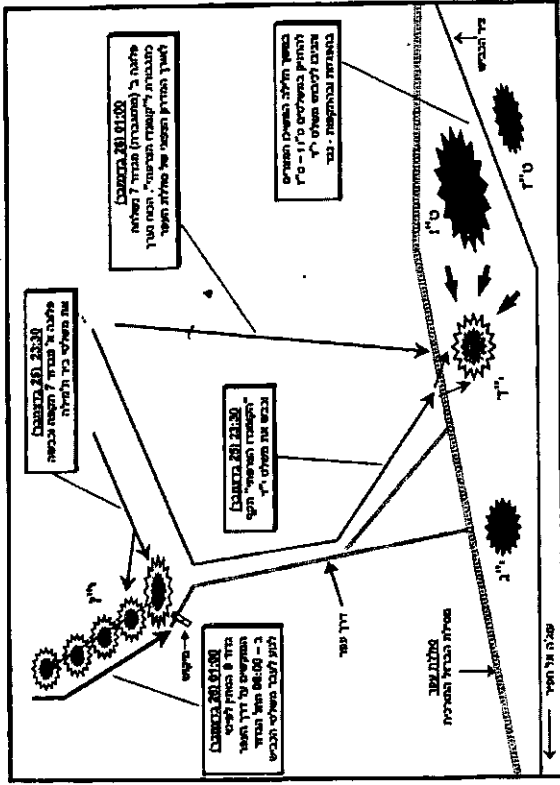
- כיבוש משלטי התמילה
- ניתן לתמצת את התוכנית החטיבתית לכיבושם של משלטי התמילה כדלקמן:
1. כיבוש משלט י"ז (כיר ת'מילה) בכוח של פלגנת חי"ר (פלוגה ב' בפיקודו של אברהם ארז). השליטה על משלט י"ז היתה חיונית לאבטחת דרך העפר מדכיכים לציד הכביש (שעל פי המידע המודיעיני היתה ממוקשת) ולאפשר את תנועת גודר 9 לעבר משלטי הכביש.
 2. כיבוש משלט י"ג, ברימנית עם ההתקפה על משלט י"ז, על ידי 'הקומנדו הצרפתי' (בפיקודו של תד"ר) במטרה ליצור דאש גש"י על ציד הכביש.
 3. קידום גודר הפשישה 9 (בפיקודו של המג"ד, חיים בולב) והפעלתו עם שחר נגד המשלטים י"ד, ט"ז ר"ט"ז (אם משלטים אלה לא ייפלו בהתקפת הגלים במהלך הלילה).

בסביבות השעה 17:00 החלו כוחות החטיבה לצאת את שטחי הכינוס במישור חלוצה. ראשון יצא גודר 7 לעבר שטח ההערכות מודחת לכיר-ת'מילה. האוטובוסים שקנו בחול התובעני. החילים אולצו להמשיך לנוע דגלית. לאחר גודר 7 יצא גודר 9 לשטח ההערכות שלו ליד קיבוץ דכיכים. בערך באותה שעה יצאה מפקדת החטיבה למקום שנקבע למטה הקומי בסמיכות למרכז הלוגיסטי ומטה גודר 7.

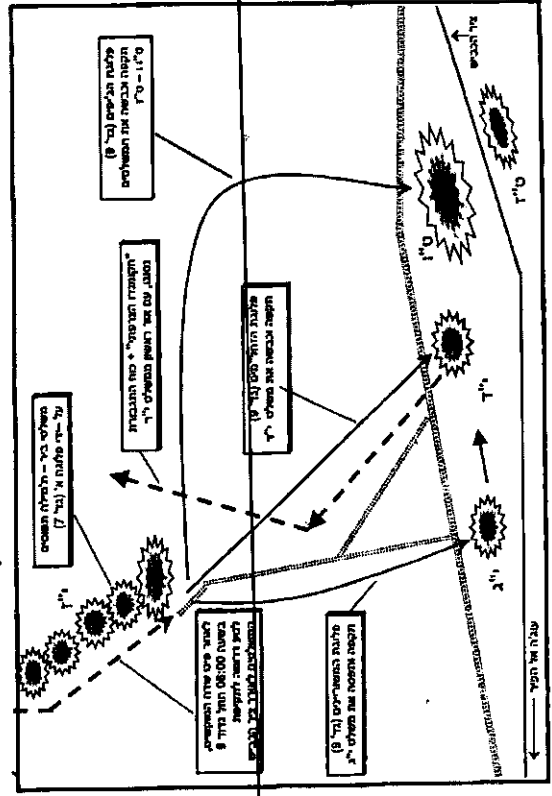
בסביבות השעה 22:00 החלו הכוחות התוקפים, 'הקומנדו הצרפתי' ופלוגה ב', לנוע, כל אחד לעירו. על 'הקומנדו הצרפתי' היה לעבור מנקודת ההערכות בשישה קילומטרים עד למשלט י"ג. תחילת ההסתערות נקבעה לשעה 23:30. יחידת 'הקומנדו הצרפתי' מנתה 60 לוחמים היתה מודרכת משתי פלגות וצוות פיקוד. פלגה אחת בפיקודו של פרנרד ז'בלייר והשנייה בפיקודו של ז'אן-פול-ניקיי. תתי-צד בראש כשלוש צוותים של נק'הקטר) הראובן שטיינר (ק' החבלה). ליחידה צורפו שלושה סירי/סלפים מגודר 7 שביוטו את התנועה. כאשר הגיע הכוח למקום שבו מתפצלת דרך העפר ('הזמולג'), חלה טעות בניווט הכוח המשיך דרכו לכיוון דרום-מזרח במקום לדרום-מערב, עד שהגיע לקרבת סוללת מסילת-הברזל (הטורקית). במרחק של 200-300 מטרים התגלתה לעיני הכוח צלילת הגבעות, שנראתה לתד"ר כמשלט י"ג. בדעיבר התברר כי היתה זה משלט י"ד. הספק הראשון באשר לזהותו של המשלט, עלה משתי ידיעות שנרשמו ביומן המלחמה של גודר 7 אור ליום א (26.12) ומובאות כלשונו (המילים המודגשות הן שלי, מ.כ.י).¹³²

(1 שעה 00:15 — גודר 75 (קומנדו צרפתי) כבש את משלט ט"ז. נ.צ. 12390420, במקום את י"ג. נ.צ. 12120410. כתה אחת נשארה באש אויב צולבת והוצאה מכלל פעולה.

י"ז / 26 בדצמבר 1948

בוקר 26 בדצמבר 1948

מצבם קשה. [---].
(2) שעה 02:45 - התקפת נגד מצרית על ט"ז, נהרסה.

שני דיווחים אלה ומשמעותיהם יורו בהמשך הפוק. ¹³¹ על פי לוח הזמנים שנקבע בתוכנית, היה צפוי פיגוע של כמחצית השעה עד שלוחמי 'הקומנדו הצרפתי' יהיו ערוכים על קו ההסתערות. לבקשתו של איתן ברשת הקשר, ניתן לו אישור לדחיית ההסתערות כ-30 דקות. ¹³² הכוח המשך לנוע עד למרחק של כ-100 מטרים צפונית למשלט י"ז. קרי נתן את הודאות האחרונות לקראת ההסתערות. הוא נע עם צוותו במרכז ושתי הפלוגות משני צדיו. כיבוש המשלטים י"ג ו"ד תוכנן להתבצע במקביל. מחלקת ההנדסה החטיבתית היתה מתוכננת להתחיל, מיד לאחר ההשתלטות על משלט י"ז, בפניו המקשים ויצירת מעבר בטוח לגדוד 9. אברהם (כרן) ארן תיאר כך את כיבושו של משלט י"ז: ¹³³

[---] שעת ה"ש" נקבעה לחצות. נראה היה לי שהשרות כידניו להגיע לקרב היעד בעוד מועד [---]. ההליכה בדיונות היתה קשה, אך הפלוגה התגלה ללא בעיות. ההתמצאות שלי בשטח לא אכזבה, והכלתי את הפלוגה היישר אל היעד. הגענו לנקודת הפיצול מצפון ליעד כ-23:45, ממש על פי התוכנית. [---] אני עם שתי המחלקות האחרות החלנו לאגף את היעד ולהתקרב אליו ממזרח. היינו אמורים להתגנב להמשטר ולהסתער עליו משני הכיוונים. [---] והתקדמנו בשקט באיטיות, כשהאנשים שוחזים לפנינו. רשת הדינר הגרונית, אשר שמרה כל העת על דומייה, החלה לזכר. המ"ד שאלי בחוסר סבלנות מדוע איני מתחיל במתקפה? היינו ממש בשולי היעד, חששתי לענות פן ישמע ואויב. כבר עברנו את הגדרות הרלילות המשכנו להתקדם חיש, חרש. אוחה שעה שמעתי ירידות פלוגתה קצומטרים ממזרח ומדרום, מ.ב.ל, ברישת הקשר שמעתי את דיווחי הקומנדו הצרפתי: כבשנו בהפתעה ובהסתערות כוח את משלט י"ג ו"ד. מ.ב.ל.

וכך תיאר איתן את כיבוש משלט י"ז: ¹³⁴

השעה 22:40, משלט י"ג ו"ד, מ.ב.ל. נמצא במרחק 200 מטרים מאתנו. הלילה חשך דיו ונתון לנו חסות נרובה. המוכנים הבורדים הספיקו לנו על מנת לשמור על כיוון התנועה הנכון [---] שטינו רק 50 מטרים. פרננד ביבליזור וז'אן פרנקייש נעלמו משני צדי המשלט. אנו ממשיכים להתקדם. ראובן שטיינהוף הנושא מספריים לחיזוק גדרות חיל, נמצא לידי. רוב סוג עם

מכשיר הקשר צועד מאחורינו. מאחוריהם שלושה לוחמי 'קומנדו'. אנו מתקדמים צעד אחד צעד, על קצות האצבעות כדי להימנע מדריכה על אנבים. מחפשים את הדרך בחשכה. נועצים מוט מהבת בקרקע כדי לברוק אם יש מוקשים [---] אנו ממשיכים להתקדם בהרגשת מחת [---] הפחד רומה לזה של הנדון למוות הניצב מול כיתה-יורדים. נתקלתי בגדר-התיל. יד ימיני הופסת כדודו של ראובן שטיינהוף. אנו שוכבים על הגב, צמודים אחד לשני. 4 ימים תופטות את חוט התיל הראשון. הוא נחתך, עוד כמה סנטימטרים והחוט השני נחתך. מתקדמים כוחילה בעזרת רחופת העקבים, המרפקים והכתפיים. העיניים מורכזות בגדר-התיל מעל לראשינו וממשיכים לחול. קל... חוט תיל אחר שלא החזקנו בחזקה נשמש מידינו ועשה רעש כמו ענף עץ יבש שקרס. אנו מכווצים את הראש כינ הכתפיים כשאנו שוכבים על הגב. צוור אחר, שני, שלישי. צעקה. ראובן שטיינהוף נפגע. אני חוסם את פיו בכף יד. בו זמון אני חש כרגל ימין כאילו צליפת שוט [---] נפגענו ממקלע המוצב 20 מטרים מאתנו. אני סוחב את ראובן שטיינהוף הנאנח מכאבים, עובר ליד דוב סגול ומתמקם כ־15 מ' כמודד הגבעה. אלי שני, מפעיל את המקלע שלו ועבר מקוד האש. הוא הציל את חייו. [---] הקרב בעיצומו. צוורות נודים מבל הכיוונים. נשמעות מספר הפוצצויות. השעה 23:20 [השעה הייתה 00:15 מ.ב.], המשלט בירינו. ד"אן פרינקליש הלך רחוק מדי שמאלה וחטף צווד ממקלע. רבים מלוחמינו נפגעו. אנשיו עם מודל יודו. פרנגד כינלייד עבר את גדר-התיל ללא בעיות. הוא הפתיע את האויב בזריקת דימוני-יד וסידה את השטח. הוא ואנשיו עשו עבודה טובה [---].

ביבמו של משלט ייד אך כמתצית השעה מחחילת ההסתערות. כמולך הלילה ניסו המצרים לחזור ולכבוש את המשלט. חמישה התקפות נגד של המצרים שחוקו את לוחמי הקומנדו הצרפתי. מספר הנפגעים היה רב והתחמשת הלכה ואולה. תדי תבע ממפקדת החטיבה לשלוח תגבורת ותחמושת. צבונה למשלט ייד המתין גודו 9 לפינוי המוקשים שעל דרך העפר. התברר שהמידע שחזה בירי מחלקת ההנדסה החטיבתית, לא היה מפורט די צרכו. איתור מיקומם של המוקשים אך זמן רב (ויקר!). סירי גודו 9 היו חסרי סבלנות והצטרפו למלאכת איתור המוקשים. רק כשעלה אחר הגיפים של סירי הגודו על מוקש אחר בורדאת השדה... עבודת הפינוי על פני כ־80 מטרים, הושלמה רק בשעה 05:40 (26.10), ובכך הוכשר המעבר לשלש הפלוגות של הגודו. 9 גודו, שאמור היה על פי התוכנית להגיע לאזור 'משלטי הכביש' בשעות הלילה כדי לסייע (כאם יידרש) לקומנדו הצרפתי, קיבל את ההוראה לנוע רדומה

לאחד עלות השחר. כל אותו זמן, נמשכה הלימה על משלט ייד בכל עודה. למעלה מחמש שעות רצופות לחמו אנשי 'הקומנדו הצרפתי' תוך כדי הדיפת התקפות נגד והפגזות מכיוון המשלטים השכנים. תדי תיאר את ההתרחשויות באותן שעות.¹⁶

[---] אני ממקם את עמדת הפיקוד, במעלה המדרון [---], מאחורינו ממוקמת נקודת איסוף הפצועים. האנשים מוצבים בעמליות. נשק ותחמושת מחולקים לכולם [---] אני בודק את התומת-האנטי-טנקי שנמצא במשלט. דוב [סגל] ממשיך לשמור על הקשר עם מפקדת החטיבה [---] הם מבטיחים לשלוח תגבורת [---]. רעש של כלי רכב מצד ימין. אני רואה פנסי מכוניות. אני נוהן פקודת התרעה. רעש צעדים, הדיעש הולך וגובר, לאחד מכך גם קולות אנשים המרכיבים כבליל שפות [---] אין כל ספק, האויב עומד לחזור ולנסות לכבוש את המשלט. הדפנו את חיילי האויב תוך כדי ניסיונם לעלות על המשלט. שעה מאוחר יותר נעשה ניסיון נוסף לחזור ולכבוש את המשלט. [---] פצצות מוגמה נחתות על פסגת המשלט, יש נפגעים נוספים מאנשינו [---] פצצות נכשל הניסיון לכבוש את המשלט [---] אני מודאג מהאפשרות שהפצועים שלנו ייפגעו. דוב [סגל] ממשיך לדווח למפקדת החטיבה כי המצב הולך ומחמיר ומבקש להחיש תגבורת ותחמושת. מודיעים לנו ברשת הקשר שהתגבורת עושה דרכה אלינו והיא לא תאחר להגיע [---] בסביבות השעה 02:00 מגיעות אלינו 2 מחלקות חי"ד כשבראשן המג"ד. הן מתמקמות מאחורי הסוללה, באגפי המשלט. [---] כל שעות החשכה נמשכה האש; ירי כדורים והתפוצצות פגזים [---] האויב כיצע עוד 3 התקפות-נגד [---] בשעה 05:00, עם אור ראשון, הורקפנו פעם נוספת. לא נותרה לנו תחמושת. 30 הלווחים שנותרו 'שלמים', הודפים את התקפת-הנגד ברימוני-יד בלב [---]

מתיאור זה עולה, כי הבחנת המצדיים שהשתתפו בהתקפות הנגד על משלט ייד, הגיעו ממשלטים סמוכים [ט"ז וט"ז], בחלקם, הגיעו על גבי דוב. גלי ההסתערות החלו כמתצית השעה לאחר שלוחמי 'הקומנדו הצרפתי' השתלטו על המשלט ומשבו בריציפות עד שהחלו להפציע השדה. מספר הנפגעים מקרב לוחמי היחידה המשיך לעלות. תדי עצמו נפגע מברד שפילח את קיסולו. רגלו נחבשה והוא המשיך לפקד על אנשיו. שלושת החוכשים טיפלו בפצועים הרבים. שלושה מהפצועים קשה, פונו לאחד שקיבלו טיפול ראשוני, למקום מחסה בחוף מעבדי מים, מתחת לסוללת מסילת הברזל. השלושה היו ראובן שטיינהוף (ק' החבלה), הסמל מרדכי הלימי ותטודאי אלכס גולדן.

יטבה שרמי (מג"ד 7, שעמד בראש כוח התגבורת) תיאר את ההתרחשויות בדרך שנכתב

133 חרי איתן, 'הקומנדו הצרפתי' וגודו 75 במלחמת העצמאות

השטח לעבר משלט י"ד ופלוגת ה"יפ"ס נעה בערוץ הצפוני של הוואדי לעבר משלט ט"ז. כסיכום שכתב אוויה וייסברג (לימים סא"ל שיאון), מ"פ המשרוויינים, על פעילות פלוגתו במבצע 'חורב', תאר כך את הלחימה על משלטי הז'מיליה:¹³⁹ "כאשר הגענו למקום, כבר נמוגו הצרפתים מהמשלט. נערכנו מדדוף למשלטים להקפאה, ותקפנו חזיתית את משלט י"ג, י"ד וט"ו. המשלטים נכבשו". לאחר 22 שנה פורסם בכתב העת מערכות מאמר של סא"ל שיאון ובו תיאור של שלב הסיום בהסתערות על משלט י"ג:¹⁴⁰

[---] אהחנו עוברים את השטח המישורי שלפני המשלט. המקלעים יורקים אש כמלוא הקצב. עולים על משלט י"ג. הגרד נרממת בגלגל המכוננית. דמויות בסגנים חומים כהירים בודדות בחופזה. המשלט הראשון שוב כידני (ההרגשה שלי, מ.ב.) [---]

מפקד פלוגת המשרוויינים המשיך אפוא לחזיק במידע השגוי שמשלט י"ג, שעליו הסתער, היה המשלט שנכבש בלילה על ידי 'הקומנדו הצרפתי' וממנו היא נמוגה. רק שד"לה כהן, ששימש בתפקיד סגן מפקד פלוגת החל"מים, זיהה שמשלט י"ד שנכבש באותו בוקר על ידי פלוגת החל"מים, הוא המשלט שאותו כבשה זעליו לחמה יחידת 'הקומנדו הצרפתי'. מסקנתו וחכססה על ממצאים בשטח, כפי שנכתב בסיפורו לאחר יובל שנים.¹⁴¹ הבוח שכתפיקרו הסתער על מוצב י"ד ובהגיעו לאוחל המפקד המוצבי במרכז המשלט:

[---] נדהמתי לראות משקה חריף בבקבוק שטוח וזרצת ישראל [---] נזכרתי שסופר שאנשי פלוגת 'הקומנדו הצרפתי' בגרדנו, מקבלים לפני מבצעים, בקבוק קוניאק [---] ידעתי שהם תקפו את אותו מוצב לפנינו, בלילה ולא הצליחו לכבוש ונסוגו [---]

בהמשך סיפורו מתאר שד"לה את סימני הלחימה על המשלט, לרבות גוויותיהם של לחמיי 'הקומנדו הצרפתי'. אין ספק שזה המשלט ו[---] שנכבש בלילה בידי לחמיי 'הקומנדו הצרפתי' ועליו לחמו עד שהפציע אור היום. שרולנה הודרה להעמיס את גוויות החללים על קומנדוקי שיעבדים למקום הריכז של הנפצעים. תשעה מלוחמי 'הקומנדו הצרפתי' מצאו את מותם בלחימה על משלט י"ד, 22 לחמים נפצעו.

האמנם משלט י"ג?¹⁴¹
סיפור הלחימה במשלטי ח'מיליה בליל הלחימה הראשון במבצע 'חורב', נצרב בזיכרונם של לחמים ומפקדים רבים שנטלו חלק במערכה הנרחבת ביותר במערכות במלחמת

מזירת היום.¹³⁷
[---] בשעה 02:00 יצאתי עם 4 מחלקות לעורחו של 'הקומנדו'. בדרך התעכבתי בגלל זמא מצרים שזתחבאו במכוננית השנונית וידו על הפלוגה. כשהגעתי לקרבת הסוללה, פתחה אש מדגמות "3 חזקה (כ"כ 30/25 פגז) ומסוחות כדיריק. הדבר גם לכהלה בקרב ואנשים שבתלכם הגדול הם בקרב ראשון ורק לאחר 20 דגצ הצליחו מפקדי הפלוגות מחלקות, מ.ב. לארגן מחדש את פלוגתיהם (מחלקותיהם, מ.ב.) לתנועה. בשעה 02:00 גייעו 2 מחלקות למשלט י"ג וי"ד, מ.ב. בשעה 02:10 הגעתי אני עם שאר הכוח. על המשלט לא היה מקום לאנשי 'הקומנדו' עצמם. החלטתי לפתוח בהתקפה על מנת לכבוש זמשלט נוסף, אולם לאחד שנתבררה לי עצמת האש שהייתה בו, לפחות מ"י. ומבונת יריה, מ.ב. אחת וסיוע של 3 נוספות מהמשלטים, ביטלתי את תכנית ההתקפה לנוכח העובדה שאין בידי יותר מ-3 מקלעים עם תחמושת למטה לחקן. התארגנתי לאורך סוללת הרכבת משני אגפי המשלט, על מנת לאפשר כיסוי-אש על השטחים המתיים של המשלט. הוצאתי פעמיים מכות-נגד באגף. באותו פרק זמן נערכו עוד 3 הסתערויות על המשלט. כולן נהדפו אולם התחמושת אולה. מספר הנפגעים גדל. העליתי 3 מקלעים עם מקלענים לעורחו 'הקומנדו', כמו כן אספתי מהפלוגות ומחלקות, מ.ב. כ-10 רימוני-יד נוספים ו-3 פגזי פיאט שלבסוף נורו על המסתערים מחזרת תחמושת. בשעה 05:20, הוריע לי מפקד 'הקומנדו' שאין ביכולתו להמשיך לחזיק מעמד, שגם המקלעים שלו אולה אצלם התחמושת. לנוכח העובדה שהיום החל עולה וכל קשר לא היה לי יותר עם החטיבה, החלטתי לנצל את רגעי המדומים האחרונים ולסגת. [---].

ובהמשך הד"ח, תיאור הנסיגה:

בשעה 05:30-עשהה בסבב בלבקמנו: פלוגת אשר [כנראה המחלקה שצורפה לתגבורת מפלוגה ב', מ.ב.] נעה ראשונה לאורך הסוללה, מערכה. פלוגת סולל [פלוגה א', מ.ב.] חיפתה על ירידת 'הקומנדו' מהמשלט. כיוון עם 'הקומנדו', נסוגתי גם אני, לקחנו את הפצועים המסוגלים לנוע בעזרתנו. השארנו במקום 2 פצועים קשה ושלווה (ולא שניים) פצועים קשה שהוטמנו מתחת למעבדי המים, מ.ב. סולל חיפה יפה על הנסיגה ובעזרת רימוני-עשן נמוג גם הוא.

בסביבות השעה 06:00, לאחר שהוכשד המעבר כשרה המוקשים לתנועה, תיידך כרל"ב: מפקד גורד 9, את מפקדי שלוש הפלוגות והן החלו לנוע רדומה בסדר הבא: פלוגת המשרוויינים נעה בערוץ ואיי ח'מיליה לעבר משלט י"ג, פלוגת החל"מים נעה במרכז

מפקד החטיבה, נחום שריג, פנה במכתב שלהלן לקציני השלישות של מטה חזית ד'.

הגדרו: יחידת הצרפתים

בהתאם עם הקשיים של החוקת היחידה הנ"ל כמפורט, ועקב עלייתנו צפונה, אני מבקש לטפל במוסדות המתאימים, או לצרפם (כלי הקצינים) לגדרו 8, או להעבידם לחטיבה אחרת. נבקשם לזרז את הנ"ל ולגמור עד לגדרו 18.1.1949. כי אני לא לקהנן אותם. בהשכון (מכל הכוונות) במקומות החדשים. כאם הרכב לא יהיה גמור עד אז, נצטרך להשאירם בבאר שבע לראגתו של מטה חזית ד'.

לאחר כשבע ימים, משלא קיבל תשובה, חזר נחום שריג ודרש ממטה חזית ד' לשחרר מאחיות ליחידה זו. עוד טרם קבלת התשובה, החלה מפקדת החטיבה להפנות עניינם הנוגעים ליחידת 'הקומנדו הצרפתי' למטה חזית ד'. מטה חזית ד' נתפנה לעניין זה כ-31 בינואר 1949, ועל פי מכתב מפקד החזית לראש אג"מ, נעה הפיקוד לדרושת המח"ס:

הגדרו: חיסול גדרו 75

הגדרו מונה 60-70 לוחמים טובים, אולם אינם מהווים גרעין המסוגל לקלוט ולהתפתח לגדרו ראוי לשמו. כמו כן, ידועות לך הספקות לגבי מהימנותו של המפקד הצרפתי¹⁴⁶ וההרגשה שלי, מ.ב.ל. אינני רואה זכות קיום לגדרו הנ"ל ומציע לפרקו.

(-) יגאל אלון - אלוף, מפקד החזית

מתוכננו של ראש אג"מ למכתב מסתבר, שגודלו של גדרו 75 כבר נחרץ לפני כן:¹⁴⁷

הגדרו: חיסול גדרו 75

1. לאחר חליפת מכתבים אדומה ומייגעת בקשר לגדרו 75, הוחלט בשעתו והודגשה שלי, מ.ב.ל. לחסל את הגדרו הנ"ל.
2. בהתאם לכך הוצא צו חיסול (מס' 27) כיום 15.11.48 והודגשה שלי, מ.ב.ל. המחול את גדרו 75.
3. כאם נשארו 60-70 לוחמים טובים מן הגדרו הנ"ל, הרי הם לטיפול של מסכ"ל/אכ"א אשר יכוונם למקום הנכון.
4. אי לאת לא מוכנת כלל הפניה הנ"ל של מטה חזית ד' בגדרו.

(-) י. פורת כראש מח"מ

הצמצמות. לכן, אין זו משימה קלה לערער על 'דעות קדומות' (או שמא 'מיתוס') ששררו למעלה מיובל שנים.

את הספק הראשון של החוקר עורר הדיווח שנמצא ביומן המלחמה של גדרו 7 על הטעות בזהוי המשלט. בהמשך הצטברו עדויות נחשפו עובדות אשר ביססו את המסקנה שנכללה טעות בזהוי.

אחת העדויות החשובות, היא עדותם של שניים שהיו בתגבורת שנשלחו לעזרת 'הקומנדו הצרפתי': סולל כהן (מפקד פלוגה א') ואברהם בנקל (הי"ץ האישי של ישיבה שרמי). שניים אלה סיפרו בערוותם שכאשר הגיעו לקרבת המשלט שעליו לחמה יחידת 'הקומנדו הצרפתי', היה המשלט נתון להפגזה כבדה ולירי מכל עבר. במצב זה לא ניתן היה לעלות על המשלט עצמו (ראו דר"ח מג"ד 7), ואז ניתנה הוראה לחיילים לחפור שוחות אישיות כמדרון הצפוני של סוללת מסילת הברזל התורכית (כמאה מטרים מהמשלט המופגז). כסיד שנערך בשוחות, בשנת 2001, בהשתתפותם של סולל כהן ואברהם בנקל, נמצאו שרידי השוחות האישיות במקום שציינו השניים. הגבעה שנמצאת כמאה מטרים דרומית לסוללה, היא הגבעה שסומנה במפות ובתרישימים של מבצע 'חורב' באותיות י"ד. במרחק של כ-150 מטרים מערבית למשלט, נמצא מעבד מי"ם מתחת לסוללת המסילה, כנראה המקום שאליה פונו שלוש הלוחמים הפצועים קשה, שנמצאו הרוגים בשעות הבוקר.

תיאור מהלך הלחימה, אינו מותיר ספק שלוחמי 'הקומנדו הצרפתי', וחדר איתן בראשם, גילו כושר לחימה נרד ונחישות יוצאת דופן מול האש הכבדה שנחתה על המשלט והתקפות הנגד של המצרים. מפקד גדרו 7, ישפה שרמי (שהיה נוכח בירידת הארדוים מהשעה 02:10 ועד הנסיגה, באור הבוקר), ציין בפרק המסקנות של הדו"ח שלו את הבריס הבאים: 'לדעתי ראויים התנהגותו של קָדִי לציין וכן החזקת אנשיו את המשלט'. בתום היממה הראשונה לחימה כמבצע 'חורב', נפגעו כמחצית מלוחמיה של היחידה. היא הייתה צרוסקית ובושרה הצבאי אבד-הגבננים נקבנו בכית העלמין בקיבוץ רביבים והפצועים פוזרו בבתי החולים.

יתר אנשי היחידה, הוחזרו עוד כאותו יום לבאר שבע. לרבים מהם נדרשה תקופת ההלמה התאוששות מהחוויות הקשות שחוו באותו קרב.

פרק חמישי - אחרית דבר

פירוקה של יחידת 'הקומנדו הצרפתי' מבצע 'חורב' הסתיים ב-7 בינואר 1949. מאז שהוחזרה יחידת 'הקומנדו הצרפתי' לבאר שבע, לא נמצא איש שאליה יוכל היה קָדִי לפנות בבקשת סיוע. גם לאחר שמפקדת חטיבת 'הנגב' חזרה אף היא לבאר שבע, בתום נסיגת צה"ל מחצי האי סיני, נמנעה לקָדִי אכזבה קשה. החטיבה הוחלה מיד בהערכות למעבר למחנה באר יעקב, תחת ללא 'הקומנדו הצרפתי'.

קשה ליישב את הסתירה בין ההתייחסות של מפקדת חטיבת 'הנגב' ומפקדה ושל מטה חזית ד' ומפקדה, לבין הערכת אנפי המטכ"ל, כפי שעולה משפע ההצעות שהעלו ביחס לשיבוץ של חיילי החזית ותנ" עצמו. להלן דוגמאות אחדות בלבד:

כ"ב בפברואר 1949, הוצא כתב מינוי לת"ד איתן כמפקד גדר 42.¹⁵⁰
כ"ב בפברואר 1949, אישר ראש אג"מ/מטכ"ל את הסיבום שאליה הגיע עם ראש אב"א, ביחס לגדר 75: "אבקש להעביר את אנשי גדר 75, לאחד החיסול, לגדר הצנחנים או לחזית הנחיתה של חיל הים, כשלב ראשון ליצירת הגדר לתפקידים מיוחדים".¹⁵¹
באותו יום עצמו הציג סגן ראש אב"א להעביר את אנשי 'הקומנדו הצרפתי' לחטיבה 17 כדי לתקוף "ע" החזית מרכבת מלוחמים סופים".¹⁵²

ההתדרדרות במצב החזית הגיעה ע"ד אוכ"ד שליטה. על חומרתה ניתן ללמוד מחלונה חריפה של 'מחוז הנגב' לדומכ"ל ובה נאמר: "גדר 'הקומנדו הצרפתי' פועל בית כבא שבע, משתולל ללא נשוא. קצעתו שתשלחו שני אוטובוסים לקחתם למחנה מעבד. נא אשר". עמדה הזמה ניבדת גם בדו"ח שערך קצין כישחון שדה במטה 'מחוז הנגב'.¹⁵³

מאז פסקו הקרבות, מפקד הגדר נמצא כהל אביב (...) יתר הקצינים אינם במקום, דו"ס ג' ודו"ס פ' אינם יכולים להשתלט על האנשים. הלך הרוח בקרב החזית ירוד עד מאד (...) גונבים מצרבי מוזן, עובדים כ"סולל בונה" ומשתוללים (...) המצב הגיע לשלבים שהחיליים משתמשים בנשק (...) הם פיצו למחסן פורוקסים על מנת לגנוב אוכל ונגבו גם 3 אקדחים (...) יום לאחד מכן נכנסו למחסן החבלה והוציאו חומרי נפץ ופוצצו בית (...) מפסק המחוז דודו סילוקם מכאן שבע.

הצבא נאלץ לנקוט בצעדים לתיקון המצב. ימים ספורים לאחר שנשלח המכתב שלעיל (כ"ב 18.2.1949), הוציא מבכ"ב בנש"א/מטכ"ל אסמכתא לתערכתם של 53 תיילים (שודאמם ורב"טים) לחזרות שינות (ביניהן הגדרים 1, 2, 71 ו-72). אכ"א/2 הוציא אסמכתא להעברתם של 30 קצינים ומפקדים זוטרים. מספר לא מבוטל של אנשי החזית הוגדרו כמפקדים הואיל ולא ניתן היה לאחדם. באמור, רוב אנשי 'הקומנדו הצרפתי' חזרו לארצות מוצאם. רוב יוצאי ארצות המאגרב השתקעו בצרפת, ורק מקצתם נשארו בישראל, אחדים אף הקימו את בתים בכאן שבע.

ת"ד איתן חוזר לצרפת
ת"ד דחה את המינוי שקיבל לשמש כתפקיד מג"ד 42, הוא החליט שהגיע הזמן לחזור לצרפת. טרם עזיבתו מילא 'חובות' אישיים: הוא נסע לקיבוץ גבעת חיים, שם נפרד ממשפחת

תשובת ראש מ"מ לפניית מטה חזית ד', לפרק את הגדר, היתה נבונה ובמקומה. גודר 7: פסק להתיקים מספר חודשים לפני פנייה זו. דרישתה של חטיבת 'הנגב' להעביר את יחידת הצרפתים לגדר 8 או לחטיבת אחרת, אף היא היתה תמוהה; וזוהי זו בסמכותה של מפקדת החטיבה להעביר או לפזר את לוחמי החזית בין גדריה. דומה שהעילה לפנייה של מפקדת החטיבה, צמחה על רקע השפיל העמוק כמורל הלוחמים והידרדרות המשמעת ביחידה במהלך החודש (החל מה-26.12.1948) שבו שהתה החזירה בכאן שבע. מניחות העובדות שבדיעבד ניתן לקבוע, שמפקדת החטיבה התנערה מכל אחריות והניחה את הטיפול ביחידה ובלוחמיה וזה המקום להקשות: התנהלותה של מפקדת החטיבה ומפקדה ביחס ליחידה 'הקומנדו הצרפתי', מאז שספגה יחידה זאת מכה אנושה בקרב על משלטי הת'מילה, אינו מובן ומעורר 'מחשבות נוגות' (כלשון המעטה). אין תימה שכמה מהלוחמים שרואיינו לצורך עוברת מחקר זו, חזרו על האמרה הידועה: 'כן, הכושי יכול כבר ללכת, כי הכושי עשה את שלי'.¹⁴⁷

ת"ד ניסה בכווח היל לעצור את התליך ההידרדרות. בפקודת היום מה-30 בינואר 1949 כתב לפקודיו:

[...] ברצוני להזהיר אתכם כי בהתנהגותכם שלוחת הרס, וגיילוי חוסר האחריות הנכם הורסים כמורדיכם את שמה הטוב של החזית ואת הדימוי החיובי שהיה לכם [...] פקודות הצבא מחייבות ציות וביצוע גם אם דעתכם האישית שונה [...]!¹⁴⁸

במהלך חודש פברואר 1949, המשיך ת"ד לשאת באחריות ליחידת 'הקומנדו הצרפתי', אף כי דומה שגמלה בלבו ההחלטה, כי אינו יכול ואינו רוצה להמשיך להתמודד עם המצב שאלי נקלעה יחידתו. לאחד משמפצתם חטיבת 'הנגב' עזבה את כאן שבע, לא היתה ליחידה בתוכה: לא היה למי לפנות לצורך אספקת מזון ופריטי אפסניה אחרים, שירותי מרפאה, תרבות וסעד וכו'. חיילי החזית ומפקדיה חשו, כי הם אינם רציניים מאחר שכבר לא זקוקים להם בלוחמים. רבים מאנשי החזית היו יוצאי ארצות המאגרב שירותם בחטיבה המשתייבת לפלמ"ח, היה עבודם מקוד גאוזה וחוזות. השתייכות למסגרת צבאית-חברתית זו היתה עבורם 'ברטים בניסה' לתורה הישראלית. התחושה שהם נחזים, שחרה אצל רבים מהם 'ארגויות שליליות'. למרות שאין בדיעבד מחקו או סקו על הגרמים שבניגם נותר בישראל רק קומץ מלוחמי 'הקומנדו הצרפתי', מצביע מחקרו על כך שלאיועני נוצר-פברואר 1949 היתה השפעה שלילית על רצונם לקשוד את גודלם בישראל. בין יתר המשלות, היתה לת"ד ולקציניו חובה מוסרית להמשיך ולבקר את חבריהם בבתי החולים ולשלוח את החפצים האישיים למשפחות החללים, שרוכן היו בחו"ל.¹⁴⁹

ידידו וסגנו, אלי אוֹפֶרְלֵנְדֵר, ומסר למשפחה מספר חפצים אישיים שנתרו אצלו לאחר נפילתו של אלי בהתקפה על מתנה רפח במבצע 'זאב'. בימים האחרונים לשהותו בישראל, התגורר פֶרְדֵי במלון 'פָּרִיק' בתל אביב. באותם ימים החליט שלא ראוי שיעזוב את ישראל מבלי שיעלה על הכתב את תמצית הוֹרְכֵים שהתכוון לומר, לונקרתה לו ההודמנות להיפגש אישית עם דוד בן גוריון. להלן נוסח המכתב:¹⁴¹

13.2.1949

לכבוד
ראש הממשלה ושר הכישרון, מר דוד בן גוריון
הקריה

ארוני ראש הממשלה,
ביום 15 לפברואר, תמלא בדיוק שנה אחת מיום התגייסותי, ללא תנאים כחייל אלמוני לצבא הגנה לישראל וצ.ל. להגנה, מ.ב.ו. באותה תקופה הייתי מלא תְקֵה על העולם שודיה חסר המלה ויחס אנושי כלפי העם היהודי. הייתי המום מהאסונות שניתכו על ראשי בני עמך. הבינותי שתרתי זקוקים לעזרת כל ידידיכם. בדיותי משוכנע שהעולם יהוש לעזרתכם רק לאחר שהניצחון יהיה מנת ההודי לכוחות 'צ'פת החופשית' בשנת 1941. ביום, הודות למאמצים והישוב היהודי לכוחות 'צ'פת החופשית' בשנת 1941. ביום, הודות למאמצים הכבירים של ממשלתו, לאומץ הלב של בני עמך, ולגבורה של החיילים, הניצחון מובטח והעזרה תורום מכל צד. המשך נוכחותי ביחס למניעים שהמדיצני לבוא לישראל, איננה מוצדקת יותר. לכן, אני מרשה לעצמי להגיש לכם את התפטרותי משלוש הסיבות הבאות:

א) קיים-הק-צבתי האוסר על כל הקצינים לרבות קציני המילואים (כמו במקרה שלי), לשרת בצבא זר ללא אישור ממשלת צ'פת. זכרתי צ'פת בישראל תהייכ את ממשלת ישראל לבקש את אישורה של ממשלתי לאפשר את המשך שירותי בצבא הגנה לישראל. אני סבור שצעד כזה אינו שקול לעומת התרומה שאני מסוגל להעניק בהמשך שירותי. גם אינני סבור שאני ראוי להיות נושא למיזם ריפולמטי בין שתי המדינות.

ב) האלוף צדוק מינה אותי לאחרונה לתפקיד מנכ"ל או 89 במפקד יחידת קריית. אני סבור שבמידה שהייתי יעוד כמדריך בנגרד 89 או במפקד יחידת 'דקומנדי' בנגב, לאור ניסיוני פְּקָדֵב ביחידות ממוכנות וביחידות קומנדי מסוג זה, אינני חוּזני במפקד יחידת רגלים וכל אחד יכול להחליפני בתפקיד זה. אני מכיר הרבה קצינים המוכשרים למלא בעיקלות כמוני משרה זו, ולא

141 ת"י איתן, 'דקומנדי וצ'פתי' נגורד 75 במלחמת הצנחנות

אדשה לעצמי לתפוס את מקומו של ישראלי שמשכנע הדברים אמור להישאר כצבא ולהיות לתועלת מורוכה למולדתו.
ג) חייל, מעולי צפון אפריקה, דָּךְ סמל בוקובזה, העיז להעליב אותי כמה פעמים בפומבי, לקרוא לי גנב ומרגל ולהאשים אותי שאני מקבל תשלום מהממשלה הצרפתית כדי להשמיד את כל עולי צפון אפריקה. הוא איים לדצוח אותי ועודנו מנול נגדי תעמולה בין החיילים שלי. למרות העובדה שתבעתי אותו לדין והגשתי הרבה עדויות נגדו, עורנו מתולך חופשי ואפילו מתפאר שקיבל הופשה מהצבא כדי לבלות אותה בצרפת. אני לא הגלחתי להשיג חופשות מעין אלה עבור חיילי 'דקומנדי'. כשלעצמי, אינני מיהס חשיבות יתרה לעניינים אלו, אולם לצערי בוקובזה זה, המבלה את כל זמנו בתל אביב, הקים רעש כזה במועדונים שכלי ספק נודע לחיילי שבוקובזה לא כא על עונשו ושאי אפשר לכפות משמעת על חייל זה, דבר שפגע קשה בסדר הכללי בצבא. ארוני יבין שאין ברצוני לקחת על עצמי את האחריות לתת לחיילים ממוצא צרפתי דוגמא כה מצערת כזו.¹⁴²

לכן, הנני מחכבד, ארוני ראש הממשלה, להגיש את התפטרותי החל מיום 16 לפברואר 1949. יש לי הסיפוק ששירותי בעניין בה נעלה זה והוצטרפתי אליו בהקפה בה האיום על קיומה של ישראל היה ממשי. אני מצדי תרמתי תרומה צנועה, אבל נאמנה למפעל זה. מפעל שבברוד בעזרת עזרתי ובעזרת עם ישראל, הצליח להקימו.

חשרו בי, גם האשימו אותי בכל מיני עלילות והנני סבור שהתפטרותי זו מהצבא, תשקט את הרוחות האלו שחסרונם הגדול הוא, הערד אצילות נפש. הנני גאה כזה ששירותי בצבא הגנה לישראל, ושהצלחתי להודיק את אמון מפקדי. במקרה שכברו ימצא את הודמות הצבאית כמשביעת רצון ללא חוספת כספית (אני תמות שבברוד מבני לא ניתן היה לחיות שנה שלמה בישראל על משכורת הצבאית) ירבו לכלל החלטה להעניק לי מתחילת שירותי את אותן הרכיית שניתנו על ידו לכמה קצינים וזים ומשפחותיהם, אשאר לו אסיר תודה מקרב לב באופן אישי. גם במקרה שלילי, הנני להבטיח שאשאר חמיד כמו שאני: ידיד נאמן ומסור למדינת ישראל ולעם היהודי. בתקווה שאקבל את תשובתו לאלתר, נא קבל ארוני, ראש הממשלה, הערכתי העמוקה וברכתי הנאמנה.

פֶרְדֵי דִפֶר (מלון 'פָּרִיק' תל אביב)

1. כבוד שר החוץ, משה שרתוק

הערות

1. המירע על קורות חייו של תדה ריפד הוצא ממסמכים מקוריים, תעודת לידה, נישואין, גירושים ופשיטה, מארכיון עידית קמפניי. המסמכים על שירותו הצבאי והמשלוחי העמדו לרשותי מארכיונו הפרטי של Bernard Edinger, עיתונאי צרפתי שערך לפני שנים מספר עבודת תחקיר על המתנדבים מצרפת (מח"ל), עבור סרט שהוקרן בטלוויזיה בצרפת.
2. בן רוד יחדרה, חורב נכנר, חל-אביב 1978 (להלן: בן רוד, חורב נכנר), עמ' 245.
3. 20-21, Teddy Eytan, Neguev, (להלן: Neguev).
4. שם, עמ' 23.
5. בן רוד, חורב נכנר, עמ' 245-246.
6. Neguev, p. 36.
7. צדוק אשל, נמל חיפה, תל אביב 1984, עמ' 86.
8. ד. בן גוריון, יומן המלחמה, חל אביב 1982 (להלן: בן גוריון, יומן המלחמה), עמ' 380. ביום 1.5.1948 כתב ד. בן גוריון ביומנו: "באה היום והאנית 'טרנסילבניה' עם 310 עולים. ביום ה' (שלושום) הביאה 'קדמה' 400 איש. אין הממשלה וממשלת המנדט הבריטיתן שואלת כלל, כל העולים האלה ידדו בלי ממשלה [---] גם בקדמה יש 200 מגויסים [---]".
9. Neguev, p. 52, כמו כן, ראינו עם אליהו טל ב-29 באוגוסט 2001.
10. ארכיון צה"ל (להלן: א"צ), 1503/1042/49.
11. Neguev, pp. 54-55.
12. צביקה דרור, מצביא ללא שררה, תל אביב 1996 (להלן: דרור, מצביא ללא שררה), עמ' 374.
13. צו ההקמה לגדוד פשיטה ממוכן בחטיבת 'זנגב' ינוח ב-24 ביוני 1948.
14. 'חמליש' הוא הקיצור לחיל משחיינים, 'הבולגרים' היה שם הקוד לפלמ"ח.
15. א"צ 109/6127/49, מכתב משה הפלמ"ח (המועצה) למטכ"ל עם השתיקים לחיים לסקוד ולשלמה שמיר.
16. Neguev, p. 63.
17. א"צ 1035/922/75.
18. בן גוריון, יומן המלחמה, עמ' 416.
19. עמיעז ברונר, ניצני שיריון, חל אביב 1995 (להלן: ברונר, ניצני שיריון), עמ' 107-109.
20. Neguev, p. 69.
21. משה גבעתי, בדרך המרד והאש, תל אביב 1994 (להלן: גבעתי, בדרך המרד והאש), עמ' 78.
22. ראה גם Neguev, p. 70.
23. ישראל כרמי, בורך לחמים, תל אביב 1961 (להלן: כרמי, בורך לחמים), עמ' 304.
24. 71-75, Neguev, pp. קולול ד. מרכוס ומקי סטון נשלח לנגב כנציגו של ד. בן גוריון, כדי לייעץ על הדכי הפעולה

2. רב אלוף יעקב דודי, דמטכ"ל
3. אלוף יגאל ידין, ראש אנ"מ
4. אלוף מונטי גדין, ראש מת"מ
5. אלוף יגאל אלון, מפקד חזית דרום

תרי איתן לא זכה לחשובה למכתבו מדוד בן גוריון. מכתב התשובה נכתב בידי הרמטכ"ל, רב אלוף יעקב דודי. במכתבו, אישר הרמטכ"ל את בקשתו של קו"י להשתחרר מצה"ל. הוא גם הודיעו שהורה על חקירת הפרשייה של בוקובזה. גם על בקשתו לקבלת פיצוי כספי, הורה הרמטכ"ל לברר את העניין במגמה חיוכית. בסיום המכתב חזר ואישר הרמטכ"ל את הערכת הפיקור העליון ל'דשחח'תפומת הפעילה של תרי איתן כמלחמת השחרור ועל מעשי האומץ והגבורה כפיקוד יחידתי.¹⁶

תרי חזר לצרפת 14 חודשים לאחר שהתייצב לראשונה במשרדי הסוכנות היהודית בפרז' וביקש להתנדב לארגון ה'זנגב'.

על גבעה נישאה צפונית לכאר שבע ניצבת האנדרטה לחטיבת 'זנגב'. בסמיכות לאנדרטה, הקימה בשנת 1975 עמותת יוצאי חטיבת 'זנגב' גלעד לזכרו של רס"ן תרי איתן, שנספה בהאונת דרכים בצרפת בשנת 1972. בשנת 1995, נחנך מצפור 'הקומנרו הצרפתי' על גבעה ליד כביש באר שבע-ניצנה, מטפר קילומטרים רדומית מערבית לצומת 'משאבנים'. במבצע 'חורב' סומנה גבעה זו באותיות ט"ו, המשלט המודרני מבין משלטי התמילה. יחידת 'הקומנרו הצרפתי' בפיקודו של תדי איתן לחמה וכבשה את המשלט השכן, משלט י"ד. המצפור חוקם בשיתוף הקק"ל, המועצה האזורית דמת הנגב' ועמותת 'דוד הפלמ"ח'. באיחור של 55 שנים, נעגב משבט הביטחון בחיוב לפנייתו של כתב שורות אלה להעניק לרס"ן קו"י איתן את 'אות הקוממיות'. בטקס שהתקיים בשנת 2004 במשרדי משלחתנו בבגדאד, בפריז, העניק שגריר ישראל, מר ניסים זכלי, תעודת הוקרה ואת הקוממיות לאלמנתו, פיאטרין רייפף, ופנה, פלודנס ריפר. בטקס נוכחו חמישה מלחמי 'הקומנרו הצרפתי' החיים כצורת ונציגי ארגון המח"ל בצרפת, אשר העניקו לאלמנה ולבת תעודת הוקרה ומוליה שנוצקה במיוחד למעמך זה.

- 22: ממג' 82 למה' 8, א"צ, 5126/15/49. במסמך השני נפלה טעות בשם הפרשי. הכוונה הייתה לחדי איתן.
- 48. בן גוריון, 'יזמן המלחמה', 30.7.1948. קצין התרבות של הסיבה 'שבע' (ח. בן אשר) דיווח שהמתיש שלו מתאונן שלא שולחים לו אנשים למרות שהסיבה חסרים 635 אנשים. לכשנשאל אם רצוי לרכב בחטיבה 'שבע' דוברי צרפתית, השיב ח. בן אשר: "צפוי שהדבר ייעזר קשיים, אך ככל זאת כדאי".
- 49. נספח מס' 1 לפקודת מסכ"ל מס' 16 מתאריך 22.9.1948.
- 50. בריון שהתקיים אצל ראש א"מ, יגאל ידן, הציע חדי שהנגיד ינהג 600 איש, ויתבסס על מתנדבים רוברי צרפתית, ביניהם לחזמים מנוסים מצבא צרפת, והשלב הפיקודי יורכב מאנשי פלמ"ח דוברי צרפתית. באותו יום הוחלט לאשר את הקמתו של הגדרד ולהודות למת"מ להוציא צו הקמת 'יחידה'.
- 51. א"צ, 42/2315/50, צו הקמת 'יחידה מס' 60'.
- 52. א"צ, 10/200969/49.
- 53. א"צ, 121/6127/49, פרק אפסנטאות (סעיף 111) בפקודות חטיבה 'שבע' מס' 4.
- 54. שלמה שמיר, ... בכל מחיר - לירושלים: המערכה בלטרון - התבצעה בדרך 7, חל אביב 1994 (להלן: שמיר, ככל מחיר), עמ' 511. במחצית חודש יולי 1948 רוכזה החטיבה כולה בשני המחנות, 80 ר"נ (ליד קיבוץ עין שמר).
- 55. ראו הערה 49 לעיל.
- 56. א"צ, 713/1316/02 (חומר ארגוני).
- 57. שם, 52/227/49.
- 58. Neguev, p. 112.
- 59. א"צ, 11/969/49, בקשה ממת"מ לאשר תקן לשמונה בעלי התפקידים מתאריך 10.8.1948.
- 60. קצין מטח ראשי לארגון באכ"א.
- 61. Neguev, pp. 116-117.
- 62. א"צ, 1/200969/49, אסמכתא למשלוח 335 חיילים ממתנה קלט 5 (ביח' ליד), תאריך המסמך: 15.8.1948.
- 63. שם, 11/200969/49, אלבטנדר מודל שירת בצבא צרפת, היה קצין מנוסה והוצטרף ליחידה ההקמה של גדרד 75.
- 64. שם, 11/200969/49, הודאה ליחידות שונות (חטיבה 'שמונה', 'שבע' 'צבעתי' וחל איתן) לשלוח 22 חיילים לגדרד 75, שחלקם היו קצינים בצבא צרפת ונקלטו בגדרד כמפקדי פלוגות ומחלקות.
- 65. שם, 1/200969/49, אסמכתא ששלחה מאכ"א 2/ לחטיבה 'אלבטנדרוני' להעברתו של החייל י. ע. הדשום כנפקד גדרד 34.
- 66. להלן נוסח הפנייה ששלחה מאכ"א 2/ כדי להסיר את מעבר האנשים ללא אישור מראש:

- האפשרויות. באותו יום הציע תוכנית בהיקף ניכר ל'כובש עזה', תוכנית שנדחתה. סטנוגרמה משוחזרת מלפון בין מורכס וראש א"מ, א"צ, 1035/922/75.
- 25. א"צ, 1019/922/75.
- 26. א"צ, 1223/922/75.
- 27. Neguev, pp. 78-83, תְּדִי תיאור בפירוט רב את הסיוע. פְּרָמִי גִרֵם שלא שלח סיוע מוקדם כלל. דָּקִי סלע הדגיש בעדותו כי תְּדִי יצא לסיוע מוקדם וכי הוא וכרמי המחינו עד לשעות הקטנות של הלילה, כדי לקבל דיווח (מְתוֹדִי).
- 28. א"צ, 1214/922/75.
- 29. כרמי, בדרך לחזמים, עמ' 308.
- 30. שם, עמ' 310-311. ראה גם א"צ, 10/2050/50, דו"חות מפעולת החבלה בגשר על כביש באד שבע-חברון. תְּדִי תיאור בספרי כי השתתף בפעולה זו. כרמי בעדותו, קובע שתְּדִי לא יצא לפעולה ('גזירת הקיצור' אינה מאפשרת לי להרחיב נוסח זה).
- 31. Neguev, pp. 87-88.
- 32. זחבה אוסטפולר, צבא נלח, חל אביב 1994 (להלן: אוסטפולר, צבא נלח), עמ' 175-178.
- 33. Neguev, pp. 89-90.
- 34. א"צ, 112/6127/49, הודעת מת"מ לכל אנפי המטכ"ל, לחטיבות ולחילות.
- 35. שבתאי טבת, משה דיין, חל אביב תשל"ב (להלן: טבת, משה דיין), עמ' 265-266.
- 36. ראיין עם יחונן פלץ, 6.9.2001.
- 37. טבת, משה דיין, עמ' 273-276.
- 38. Neguev, pp. 95-96.
- 39. א"צ, 43/5126/49.
- 40. ראיין עם יחונן פלץ, 6.9.2001.
- 41. טבת, משה דיין, עמ' 300-308.
- 42. משה דיין, אבני דרך, חל אביב 1976, (להלן: דיין, אבני דרך), עמ' 74.
- 43. Neguev, p. 91.
- 44. אוסטפולר, צבא נלח, פרק 15, עמ' 751 (יחידות מיוחדות). כמו כן, ראו סקירה שהוכנה בחודש אוקטובר 1948 'גורדים לפי ארצות מוצא', ביחומת מפקד חטיבת 'צבעתי', שמעון אבידן.
- 45. המסמך חובר ב-1948.7.21, א"צ, 8/100827/58. המסמך נהבט (במקור) בשפה הצרפתית. לא נמצא שמו של עורך המסמך. כמו כן, ראו גם סיכום פגישה בגדרד, א"צ, 381/852/51.
- 46. בן גוריון, 'יזמן המלחמה', 5.8.1948. במסגרת ריחוח של הלל יפה לד. בן גוריון על המח"ל. נודע לְתוֹדִי שהיו חיילים שביקשו לחזור לארצותיהם וכאלה שדרכוניהם נלקחו מהם. דבר זה תוקן בהוראת ד. בן גוריון.
- 47. עזרת לכך שהנשאל החל לצבור תאוצה, עולה משני מסמכים: מאכ"א למהנה קלט 9, א"צ, 52/49/

- 86. בפועל, עבור 85. הפער נובע מכך שמספר אנשים שהשתייבו לגורו 75 הצטרפו ללא אסמכתא, ולכן לא היו כלולים בדר"חיות כוח האדם של הגורד.
- 87. שם, 15/1294/51 ר"ד 10/200969/49, דר"חיות כוח אדם בתאריך 11.10.1948.
- 88. פל"מ'ואי ותק שוויה מקפיו של ת"ר במחנות האמונים של ההגנה' כדודם צרפת. מאו שחור משל'חותו באירופה שימש בתפקיד לא קרבי' במטה הפל"מ. כפישה אקראית עם ת"ר במחנה באר יעקב הציע עצמו ונתמנה לתפקיד הסגן.
- 89. עד לפירוקה, המשיכו לבנות את יחידתו של ת"ר כשמות שונים: 'גדוד 75', 'הגדוד הצרפתי', 'דוקמנטו' ועוד. בדי למנוע א הבנות, נשתמש מכאן ואילך בשם שהפך למיתוס, 'דוקמנטו הצרפתי'.
- 90. א"צ, 45/802/49, תוכנית ההורדה של הטיבת 'הגנב' ערב מבצע 'יואב'.
- 91. שם, 12/401/52, דר"ח ש.מ. 3/ בתאריך 14.10.1948.
- 92. א"צ, 140/6308/49.
- 93. Neguev, pp. 150-152, תיאורו של ת"ר על מהלך המשימה המוצעית הראשונה של היחידה.
- 94. א"צ, 140/6308/49, סיכום יומי של מתלפת המוריעין 18.10.1948 (סעיף מס' 1).
- 95. שם, 49/1294/51, פקודת המכצע שבינוני היה 'עבד הירדן'.
- 96. שם, 140/6308/49, סיכום יומי של מפקדת ההטיבה 19.10.1948.
- 97. המבצע לכיבוש באר שבע פתגה על שמו של משה אלברט, שהיה מפקד אורד בית אשל ותכנסם ונהוג במהלך הפגזה מצרית ב'20.5.1948.
- 98. דא"ר לצ"ן שתוכנית זו בקווייה הכלליים הוכנה בידי קציני המטה של חטיבת 'הגנב' לפני שחלל מבצע 'יואב'.
- 99. בן גוריון, יומן המלחמה, עמ' 756-757. חילופי מברקים (שנקלטו על ידינו) בין מפקדת הכוחות המצריים בארץ ישראל לבין המטכ"ל המצרי.
- 100. הגורד מנה 200 חיילים סדירים מתוגבר ב-200 לחזמים בלתי סדירים. כרשות מפקד העיר היה נשק מסויע, שכלל סוללת תותחי שדה, סוללת תותחי ניס, סוללת מרגמות 81 מ"מ ומחלקת מלענים כבדים.
- 101. ראיון עם שמונה שילוני, בחדש פברואר 1986 (מראיון: ג. גרינביס, כאריכות בית יגאל אלון בגינורט), עמ' 62-63.
- 102. א"צ, 10/6308/49.
- 103. ההוראה 'לפוצץ את החלק האוי של העיר' המוהה אם לא יהיה מכך. הואיל והעניין חרג מעניינו, לא ננסוק בו.
- 202230 תפיסת המשמעות של גורד 9 ולוחות הומנים במפרטם תוכנית החטיבתית המקרית: מחלקת ח"י
- 202300 תפיסת משלט 297.9 (אכסות התוחמים והמרגמות) מוח' ג'יפים+פח' משוריניים מוח' משוריניים

- 1. נשלות אליכם אסמכתא להעברת הנ"ל לגורד 75, למרות שידוע שהנ"ל נפקדים ונמצאים במצעץ פתוח בגודו 75.
- 2. הנימוק להוצאת האסמכתא:
 - א. הנ"ל מרגישים עצמם מקופחים ביחידותיהם הנכונות.
 - ב. קשוי וזשפה נרמו להורדת המודל שלהם.
 - ג. בשמעים על הקמת גורד ידוברי צרפתי' מיהו להצטרף אליו.
 - ד. בהתחשב עם מצבם המיוזח, הוחלט, לפנים משורת הדין, להורות למפקד גודו 75 להשאירם בגודו ולהענישם בענין נפקדותם.
- 67. שם, 11/200969/49, דר"ח מצבי שבועי מתאריך 30.8.1948. המספר הכולל עומד על 263, מתוכם 21 קצינים.
- 68. א"צ, 8/100827/58, רר"ח של רחל פינג, נכתב במקור בשפה והאנגלית.
- 69. שם, שם, מכתב שר המשטרה לשר הביטחון מתאריך 12.10.1948.
- 70. שם, שם, מכתבו של שר המשטרה, בכור שטרית לשר הביטחון, ד. בן גוריון.
- 71. Neguev, p. 124.
- 72. א"צ, 1/2384/50, מכתב מתאריך 31.7.1948.
- 73. שם, 42/2315/50, הודעת אנ"מ למת"מ על הוצאת הצו להעברתו של גודו 75 לחטיבת 'פתח'.
- 74. שם, 90/750/49.
- 75. שם, 49/2315/50.
- 76. Neguev, pp. 124-125.
- 77. א"צ, 8/200969/49, 30 חיילים מהגורדים 72 ו-79 שוועבר לגורד 75 נשלחו במישורין לקיסריה.
- 78. א"צ, 10/200969/49, מכתב לרמטכ"ל באריך 13.10.1948.
- 79. שם, 713/1316/2002, מכתב מ-10.1948, בהתייחסו של מפקד חזית ר', יגאל אלון.
- 80. שם, שם, מכתב בהתייחסו של מפקד חזית ר', יגאל אלון, שתאריך, 14.10.1948.
- 81. שם, 2/200969/49, צווי העברה של אנשי חיל הים מיוחידות שנתחברו לחיל המטות לקיסריה.
- 82. שם, 1/200969/49, צווי העברה מבסיסי צה"ל ומחנות קליטה ומיין לגורד 75.
- 83. תעודה למבצע 10; שוהפצה על ידי מטה חזית רדום ב-5 לספטמבר 1948.
- 84. א"צ, 8/2433/50, מכתב של מפקד יחידת 'הנחיתה' (מטעם חיל הים) לקצין המבצעים של ת"י בנרדן. ראה גם שם, 12/401/50, פקודת מבצע 'יואב' מ-10.1948, שבו נגרעה משימת הנחיתה של כוח מרדום. בפקודת 'הנחיתה' (למבצע 10) מ-10.8.1948 דוהה עריין כוונה להנחית כוח 'כסביבות עזה וחדידה ככונן מודחה לצורך התקשות עם כוחותינו כנגב'. ראו גם שם, 95/51/95/16, אג"א/מטכ"ל מודה להקים מחנה ארעי בקיסריה ל-350 איש (גודו 75), המיועד לעבוד אימוני נחיתה. ראו גם אליעזר טל, מבצעי חיל הים במלחמת הקוממיות, תל אביב 1964, עמ' 9.
- 85. א"צ, 5/869/49, מסמך בו מודיע גודו 75 (מחטיבת 'פתח') על העברת 71 האנשים לבאר יעקב.

122. שם, 39/6308/49, פקודת המבצע לקיום החגיגות.
 123. שם, 78/5879/49, ד"רות שינבויים.
 124. פרק המבוא בחוברת מבצע "חורב", א"צ, 443/1046/70.
 125. תולדות מלחמת הקוממיות, מערכות, תל אביב 1969, עמ' 350.
 126. מתחם המורשה ושני משלטים, השולט על עיקול הכביש ביר עמלוג-עוג'ה אלחפיר, כארבעה קילומטרים מערבית מעוג'ה אלחפיר. משלטי התקיפה פורשים במישור צפוני-מערבית לכביש ביר עמלוג-עוג'ה אלחפיר. 'משלטי הכביש שולטים על ציד הכביש ומשלטי ביר איתן/שילה ממקומים כשלושה קילומטרים צפוניים לציד הכביש.
 127. א"צ, 1/7601/49, פקודת המבצע החטיבתית (התיקון לפקודה) וכן ראו: שם, 49/1294/51, פקודת המבצע הגרדירית.
 128. שם, 139/6308/49, כרייח על משלט י"ג נכתב: "קמן, ריק, התחפרת קלה ומספר אנשים בודדים נראו כסביבתו". כד"חות שבין ה"ד 19 ל" 21 ברצמבר, נאמר שבמשלטים י"ד ריט"ו נתגלו עמדות מחופרות, בחלקן עם ביטויי-דאש, אוהלים זבים ומספר מבונות. גם במשלט ט"ז נתגלו מספר עמדות ותעלות, אך כי המשלט נראה בלתי מאוכלס. בשניים מר"חות סירחי האוויר, נכתב שמשלט י"ד (בתוספת סימן שאלהו הוא 'מטה'האזור' המצרי).
 129. שם, 721/421/72, יומן המלחמה של גודר 7, כרך 3, עמ' 22, מוד-12 ער ל-25.12.
 130. א"צ, 1417/721/72, יומן המלחמה, גודר 7, עמ' 23.
 131. כרי לסייע לקורא לעקוב אחר המשמעויות של השעות ביומיו, יודגשו מכאן ואילך אותיות היומיו של משלט י"ד, אותו לטענתו, תקפה חידת 'זוקמנדו הצרפתי'.
 132. שם, שם.
 133. א"צ, ער רגל הריו, עמ' 237.
 134. 201-202, Neguev, pp.
 135. ערות אישית של עמוס קדיסניקי, מפקד מחלקת הטיירים, גודר 9. ראו גם גבעתי, בדרך המדבר האש, עמ' 254; א"צ, ער רגל הריו, עמ' 240.
 136. Neguev, pp. 202-203.
 137. א"צ, 138/6308/49, דר"ח על שלב א' במבצע 'חורב' מתאריך 26.12.1948.
 138. א"צ, 560/922/75, ר"ח בכתב יד מתאריך 25.1.1949 (בחדש ימים לאחד מבצע 'חורב').
 139. מערכות, מס' 207, מאי 1970.
 140. ישראל (שדולגה) כהן, 'על בקימקום ואנשים' - זכרונות המחנה, נכתב באוקטובר 1998, אוסף פרטי של המחבר.
 141. שני דיווחים שנקלטו במהלך הלחימה ונמצאו ביומן המלחמה של גודר 7, מעמירים בסימן שאלה את זותו של המשלט שנכבש. לא ידוע מי דיווח ועל מה התבסס. לא ידוע אם דיווחים אלה הובאו לדעת הפיקוד הבכיר, ואם הובאו, האם נעשה בהם שימוש. שני דיווחים אלה חייבים היו לעודד

- 202330 הכנת גשר דהרייה לפיצוץ
 הטעייה מכיוון דרך חזקה ל"משיכת" הרוכה המצרית מת' משוריינים
 202400 פריצה מצד צפון-מזרח, השתלטות על 3 שורות הבנים/הצפוניות 2 פלי' חי"ד (מוסעות על חולמים) בהמשך, התקדמות לצפון-מערב והשתלטות על חזנת הרכבת + פל' העמדה (מגד' 7)
 104. משה גבעתי בספרו על גודר 9 (בדרך המדבר האש) הוא היחיד שעשה מאמץ לא מבוטל לחקר את מבצע כיבושה של כאר שבע. גם ספרו של ק"ר הוא מקור חשוב להבנת מקצת מהמולכים כלחימת בעיר.
 105. ערב מבצע 'משה' הטיל ישראל כרמי על שדולגה כהן להקים מחלקת רגלים מקרב אנשי הגודר שהוחזר לצורך המבצע מקודסי מפקדי כיתות ומפקדי מחלקות וכן מקרב 'חיות הנגב' (פלוגת החל"מים).
 106. גבעתי, בדרך המדבר האש, עמ' 221-222. הכינוי של כוחות המשנה 'פלוגות' הוא שלי (מ.ב.), גבעתי משתמש בכינוי: מחלקות.
 107. ראו פקודת המבצע. חלוקת המשימות בין הגודרים
 108. Neguev, p. 173.
 109. דרך איש פלמ"ח, זכרונות ישראל (שדולגה) כהן, נכתבו ב"1995, אוסף פרטי של המחבר, עמ' 62.
 110. ערות זו ניתנה בשנת 2003. לדבריו של סולל כהן פעל על פי הוראותיו של תדי שהיה 'המפקד הבכיר בשמת'.
 111. דרך איש פלמ"ח, עמ' 60-61.
 112. Neguev, p. 174.
 113. אבהתם א"צ, ער רגל הריו, תל אביב 1984 (להלן: א"צ); ער רגל הריו, עמ' 221-222.
 114. בבני-בדן לחמישים, עמ' 329.
 115. גבעתי, בדרך המדבר האש, עמ' 228-229.
 116. א"צ, ער רגל הריו, עמ' 223.
 117. Neguev, pp. 183-184.
 118. א"צ, 1417/721/72, פקודת מבצע לארגון הכוחות להגנת באר שבע בתאריך 28.11.1948.
 119. כוכר, קיבל מרק לוי את הפיקוד על הפלגה, לאחר שמפקדו, דפאל ויילד, נפצע אנושות ומת מפצעיו במהלך הלחימה. מרק לוי היה לוחם ומפקד מעולה, עם ניסיון עשיר מלחימתו בשורות המחנות היהודית בצרפת במלחמת העולם השנייה.
 120. א"צ, 139/1294/51, החל מאותו יום נדרשו ממצבת כוח האדם של גודר 9 כ"80 איש. ראו גם שם, 15/1294/51.
 121. שם, 49/1294/51, וכן ראו שם, 721/141/72.

מישהו במטה גדוד 7 או בחפ"ק החטיבתי. הזכר האפשרי לכן שידועות אלה לא נחקרו (במון אמת) נשען על ההנחה שהדריעה נתפסה כמשוללת יסוד (משלט ס"ז היה מצד הדרומי של ציד הכביש ולא היתה כל אפשרות שהיחיד התוקף חדר בין משלטי התמילה [המצרים] והגיע למשלט

- 142. א"מ 40/6308/49, תאריך המכתב: 13 בינואר 1949.
- 143. שם, שם, מכתב ממטה חטיבה 12 למטכ"ל/מת"ש/3 מ-27 בינואר 1949 (בעניין תאונת דרכים לג'יפ). החטיבה מודיעה כי 'הפלוגה הצרפתית' אינה שייכה לחטיבה ואין היא מטפלת בה.
- 144. שם, 16/6308/49, עם העתקים לראש אכ"א ולראש מת"מ.
- 145. מספר ימים לאחר שיגאל אלון כתב את המכתב, נתקבל כלשכתו מודומטכ"ל, יעקב דודי, בו מהבקש מפיקר חזית י' להעביר לרס"ן חזית איתן את מכתב ההערבה הבא: 'ברוחות שקבלתי, נמסר לי כי אתה בראש פלוגתך, בצעתם פעולות קרב מוזירות כמכזעי 'עשר המכות' ו'יואכזר' 'עין' [חורבן]. קבל נא את הוקדת המלאה למנהיגות הנאה שהוגמת בפעולות הנ"ל ובן מסוד הערכתי לחדוף הנפש של אנשיך בקרבות'. במכתב המלווה המיועד לאלון הוגיש הדומטכ"ל כי המכתב 'נשלח דרךך ע"מ שתעניין בו גם אתה'.
- 146. מכתב ראש אג"מ לראש מת"מ מ-4.2.1949, א"מ 465/852/51.
- 147. הביטוי שאול מפומון ידוע של חיים חפר 'דבתי הוליסטוריה חוזרת', שחזר בשנת 1946. במחאה על ההחלטה להפסיק את ה'סוף'. פומון זה שימש שוב כביטוי מחאה בסתיו 1948, כתגובה להחלטה שר הביטחון, ד. בן גוריון, לפרק את מטה הפלמ"ח.
- 148. א"מ 5/2530/50, הפקודה המקורית תורגמה לעברית מטקסט שהותכנה אישית על ידי פ"ר.
- 149. שם, 40/6308/49.
- 150. א"מ 426/1309/50, מספר ימים לאחר מכן, יצא תיקון למינוי: מג"ד 43.
- 151. שם, 465/852/51.
- 152. שם.
- 153. ד"ר צ"ן הביטחון (ש.מ. 3/), מחזור 14.2.1949, א"מ 5/2530/50 - באגודת-גבעות-בטל-באורזה העיר באר שבע. בחוות ישראליות פתחו בעיר משרדים והחלו בפעילות עסקית; סולל כונה [בניהול] וכדומה.
- 154. א"מ 70/2539/50, המכתב המקורי נכתב בשפה האנגלית. אלמוני תרגם את המכתב לעברית.
- 155. פרשית רכ"ש בוקובה. הנוכח כספרו של חני (Nagat). ארעה בעת שפ"ר הקים את גדוד 75 באוגוסט 1948. היא נוכח במכתב זה בעקבות התקלות נוספת עם רכ"ש בוקובה: במהלך השבועיים האחרונים לשהותו של חני בישראל, הגיעה לביקור רעייתו חזם התגוררו במלון 'פרקי' ברחוב הירקון בתל אביב. כאחד הימים נכנס לבר של המלון רכ"ש בוקובה. משראה את פ"ר החל לנבל את פניו, לקרוא לחני בשמות גנאי וזל זמא בנוכחות רעייתו והקלף שגוש את חבר.
- 156. מכתב הדומטכ"ל 0/51/7. המכתב נמצא בתיקו האישי ובשלישות הראשית, בצה"ל של חני איתן.

משה סלומון (מרדכי בראון)

מיומנו של מפקד פלוגה במלחמת העצמאות קטעים מיומנו של משה סלומון דצמבר 1947 - מאי 1948

"אני מקווה להעלות על דפיס אלה את מיטב הדגשתו של איש המערכה, האדם הלוחם והמקים את העצב העצמאי..."
(מתוך היומן)

משה סלומון
(באיור: בן דיוצו ארז)

הקדמה

משה סלומון היה מפקד פלוגה בגדוד מודיע שבחטיבה הירושלמית, שעה שנפגע ומת מפצעיו בהתקפה על שער יפו ב-18 במאי 1948. במחנה השאיר שלוש עשרה מחבריו שבהן ניהל יומן אישי, החל בסתיו 1941, כשהיה בן שש עשרה, ועד לפציעתו האנושה; בהיותו בן עשרים ושתיים. וק לאחורונה, יותר מחמישים שנים לאחור מותו, הועתק היומן מכתב היד, נערך ושוכלל כירי אחותו ריצה ארז, שהוסיפה גם פריטים על קורות חייו ונסיונות מותו. בכך ה' של 'עלה וית וחז"ר' נכללו קטעים מהיומן שעסקו בפעילותו של משה סלומון ב'הגנה' בשנות הארבעים. הקטעים המובאים להלן מוחרים את עיקר הדימויים שנעשו ביומן בתורשים הראשונים של מלחמת העצמאות, ממש עד ליום פציעתו האנושה.

משה סלומון, דוד שביעי בארץ, היה פעיל מגעוריו בתחומים שונים ובראש ובראשונה בתנועת 'מכבי הצעיר'. לאחר שהצטיין כמדריך וכמרכז שכבה בסניף ראשון לציון, נבחר כחבר 'המפקדה הארצית', וחרף גילו הצעיר שימש כמדריך ארצי של התנועה. במקביל היה פעיל גם ב'הגנה' כבר מגיל שלוש עשרה. בקיץ 1942 השתתף בקורס מפקדי כיתות של 'ההגנה', ומונה כמדריך ומפקד בפלוגת הח"ש בראשון לציון. לאחר סדרה של קורסים נוספים התמחה משה סלומון בסידור ובקשר ונעשה מפקד כיתת הסירים של הפלוגה,

* ד"ר מרדכי בראון נטל על עצמו את מלאכת בחירת הקטעים וחיבר ההקדמה והערות. תורת המערכת על עמלו.